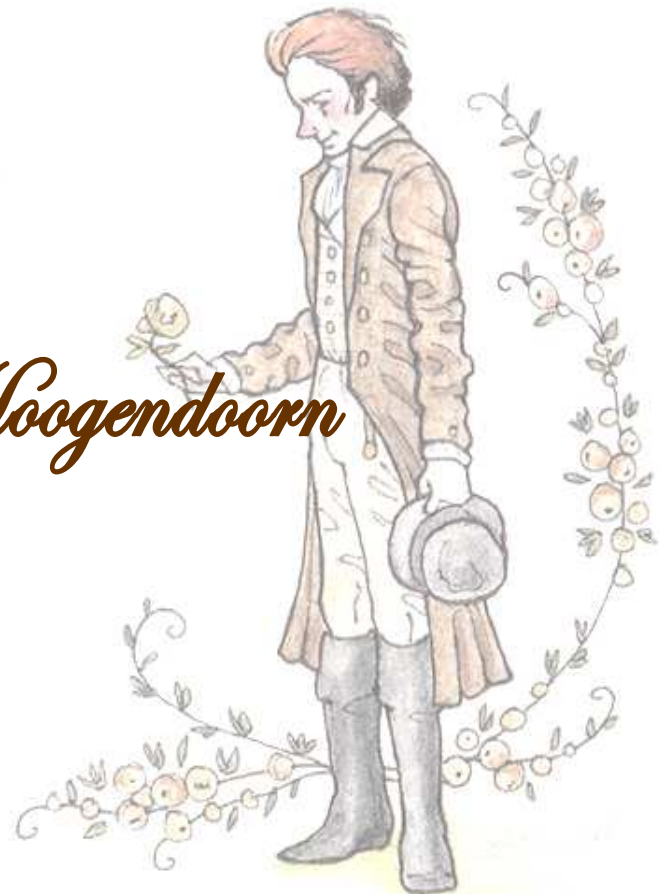

Regency & Revolutions

De invloed van revoluties op de Engelse High Society, 1790-1830

Door Marloes Hoogendoorn

Inleiding

“If you are not otherwise engaged, would you do me the honour of dancing the next with me, Miss Bennet?”

Zo begon het; mijn interesse in de Engelse *Regency*. In de herfst van 2006 besloot ik een dvd te kijken die al een tijd ongebruikt in de kast stond, namelijk die van de BBC miniseries *Pride and Prejudice*, een verfilming van het gelijknamige boek van Jane Austen. Ik zat zes uur lang aan de buis gekluisterd, helemaal opgeslokt in die fantastische wereld, de wereld van Elizabeth Bennet en Fitzwilliam Darcy. De wereld van *gentlemen* rijdend op witte paarden, van bals tot diep in de nacht, van gigantische landgoederen omringd door kilometers groen. De taal, de manier waarop men met elkaar omging, zo anders dan wat nu de gewoonte is, spraken meteen tot mijn verbeelding. Vanaf dat moment was ik geïnteresseerd in alles wat met die glorieuze tijd te maken had.

Strikt gezien is de Engelse *Regency* de periode van 1811 tot 1820, de tijd waarin George IV als regent zijn vader verving omdat deze steeds krankzinniger werd. Toen George III in 1820 stierf, werd George IV officieel koning. Men gebruikt de term *Regency* echter ook om een periode van ongeveer 1790 tot 1830 aan te duiden, waarna de Industriële Revolutie echt op gang kwam en de Victoriaanse tijd begon.

De hoofdvraag bepalen was best moeilijk: geïnteresseerd zijn in een bepaalde elite in een bepaalde tijd is één ding, een concrete onderzoeksvraag verzinnen is wat anders. Na een tijdje zoeken heb ik echter een onderzoeksvraag kunnen bedenken. De rijke elite was in die tijd haast onaantastbaar. Hun familiefortuin was dikwijls al eeuwen in de familie. Wat ik wil onderzoeken is het effect die de twee grote Revoluties van die tijd, de Franse - en Industriële Revolutie op hun levensstijl hadden. Werden hele families weggehakt door de guillotine? Of werden er landgoederen platgegooid voor de eerste spoorlijn? Daarom is mijn onderzoeksvraag *“In welke mate kon de Engelse elite zijn levensstijl behouden, ondanks de invloed van de Franse Revolutie en de Industriële Revolutie?”*

Om achter een antwoord op deze vraag te komen, splits ik de vraag op in diverse deelvragen. Zo ga ik onderzoeken wat de levensstijl van de elite in die tijd eigenlijk was; hoe woonden ze, hoe kledde ze zichzelf en wat kochten ze van het (vele) geld dat ze hadden? Ook ga ik kijken wat de Franse Revolutie vóór de *Regency* heeft veranderd in die levensstijl; wat gebeurde er en wat had dat voor gevolg voor de Engelse *gentry*? Hierna ga ik kijken naar de Industriële Revolutie, wat er in die tijd gebeurde en wat de elite hiervan vond; voelden zij zich bedreigd door de nieuwe opkomende elite, namelijk die van hard werkende fabriekseigenaren? Of konden ze juist goed opschieten met de nieuwe klasse en mixte alles goed? Aan de hand van bronnen uit die tijd hoop ik het me door de mensen uit de tijd zelf te kunnen laten vertellen. Na het beantwoorden van deze deelvragen hoop ik uiteindelijk tot een conclusie te komen op de hoofdvraag.

Ik kan nu alleen nog zeggen: veel plezier gewenst bij het lezen van mijn profielwerkstuk. Ik hoop dat u net zo'n plezier heeft bij het lezen van mijn onderzoek, als ik had bij het onderzoeken en uitwerken ervan.

Marloes Hoogendoorn
September 2008.

Inhoudsopgave

Inleiding	2
1. De levensstijl van de gentry <i>itself</i>...	
1.1 ... <i>Wat ze bezaten</i>	4
1.1.1 De waarde van geld in vergelijking tot nu	4
1.1.2 Kleding	6
1.1.2.1 Mannen	6
1.1.2.2 Vrouwen	9
1.1.3 Behuizing.....	12
1.1.4 Vervoersmiddelen: hoe kom je van A naar B?.....	13
1.2 ... <i>Hoe ze zich gedroegen</i>	14
1.2.1 Uitgaan; hoe doet men dat netjes?.....	14
1.2.2 Tijdsbesteding.....	16
2. De invloed die de Franse Revolutie heeft gehad op de levensstijl van the <i>High Society</i>	
2.1 “Samenvatting” Franse Revolutie; wat gebeurde er ook alweer?	20
2.2 Burke en Paine: de voornaamste Britse reacties op de FR	22
2.3 Persoonlijk standpunt over Burke - Paine	24
2.4 <i>Émigrés</i> in Engeland	25
2.5 Cruikshank en Gillray	26
3. Veranderingen door de Industriële Revolutie	
3.1 Verloop van de Industriële Revolutie	27
3.2 Sociale effecten van de Industriële Revolutie	29
3.3 Sociale onrust binnen de Industriële Revolutie; Ned Ludd en <i>Peterloo Massacre</i> ..	30
3.3.1 Ned Ludd	30
3.3.2 <i>Peterloo Massacre</i>	31
3.4 Sociale verbeteringen binnen de Industriële Revolutie	32
3.4.1 Robert Owen: een nieuwe kijk op de maatschappij	32
3.4.2 De eerste sociale wetten	33
4. Conclusie	
4.1 Antwoord op hoofdvraag	34
4.2 Evaluatie en reflectie.....	35
5. Bijlagen	
5.1 Eerste hoofdstuk van <i>Reflections on The Revolution in France</i> - Edmund Burke ...	36
5.2 Eerste hoofdstuk van <i>The Rights of Man</i> - Thomas Paine	40
5.3 General Ludd's Triumph	44
5.4 Relevant gedeelte uit <i>A New View of Society</i> - Robert Owen.....	45
6. Bronnenlijst	47
7. Logboek	49

1. De levensstijl van de gentry *itself*

1.1.1 De waarde van geld in vergelijking tot nu

Geld is het essentiële middel van de rijke elite; rijke mensen kunnen doen wat ze willen! Dit was in de *Regency* niet veel anders. Met geld kocht je macht en liet je zien hoe belangrijk je was. De *waarde* ligt in vergelijking tot nu echter heel anders. Dit is goed te illustreren met een citaat uit Jane Austen's *Pride and Prejudice*:

"(...) Good Gracious! Lord bless me! Only think! Dear me! Mr. Darcy! Who would have thought it? And is it really true? Oh! My sweetest Lizzy! How rich and how great you will be! Wat pin-money, what jewels, what carriages you will have! (...) Dear, dear Lizzy! A house in town! Every thing that is charming! Ten thousand a year! Oh, Lord! What will become of me. I shall go distracted!(...)"

De verloofde van Elizabeth Bennet heeft een inkomen van £10.000 (€12.466) per jaar, een astronomisch bedrag voor die tijd. Maar wat is een inkomen van £10.000 tegenwoordig nog waard? En wat kon men er in die tijd mee kopen?

Allereerst zal ik een overzichtje geven van de munten die in de *Regency* in omloop waren. Veel daarvan bestaan tegenwoordig niet meer. In 1971 is het stelsel rond de pond veranderd in een decimaal stelsel. Waar er eerst 240 pence in een pond zaten, zijn dit er tegenwoordig 100. Hierdoor werden alle munten die niet in dit systeem pasten geschrapt. Alleen de *sixpence* (£ 0,025), de *shilling* (£ 0,05), de *florin* (£ 0,10) en de *half crown* (£ 0,125) bleven. Door de inflatie door de jaren heen, zijn deze echter zodanig gezakt in waarde, dat ze nu niet meer bruikbaar zijn.

21 shillings = een guinea = £1,1 shilling
20 shillings = een sovereign = £1
1 shilling = bob = 12 pence = £0,05
240 pence = £1
10 shillings = een half sovereign = £0,5
5 shillings = een crown = £0,25
2 1/2 shillings = een half crown = £0,125
2 shillings = een florin = £0,1
Sixpence = een tanner = £0,025
4 pence = een groat = £0,017
3 pence = thruppence = £0,0125
2 pence = tuppence = £0,008
1 pence = penny (a copper) = £0,004
1/2 pence = half penny (ha'penny) = £0,002
1/4 pence = een farthing = £0,001
1/8 pence = een half farthing = £0,0005

Naast deze munten was er natuurlijk ook briefgeld in omloop. Dit kon nogal eens verschillen, omdat tot midden 19e eeuw (1855) banken zelf hun briefgeld mochten uitschrijven. Er waren dus geen vaste waardes. De biljetten die het meest voorkwamen waren £1, £2, £5, £10, £20, £50, £100, £200, £500 en £1000. De één en twee pond werden uit omloop gehaald na de oorlogen met Napoleon.

De afkortingen die werden gebruikt waren de s voor de shilling en de d voor de penny (1 pence). Een bedrag van 8 shilling en 5 pence zou dus worden opgeschreven als 8s 5d. Dit werd uitgesproken als 'eight and five'.

De pond was begin 19^e eeuw veel meer waard dan nu. Hoeveel precies, is lastig te zeggen: dat verschilt bijna per jaar. In het boek van Venetia Murray, *An Elegant Madness*, wordt aangeraden om alle bedragen uit de *Regency* te vermenigvuldigen met 50 om een indicatie te

krijgen van de waarde van die bedragen nu. Andere bronnen adviseren weer om te werken met multipliers die variëren van 100 tot 200. Een vaste multiplier is dus niet gegeven, maar ik ben van mening dat een multiplier van 100 een logische keuze is: het inkomen van de fictieve Mr. Darcy, namelijk £10.000 per jaar, zou dan uitkomen op een tegenwoordig inkomen van $10.000 \times 100 = £1.000.000$ per jaar, wat ongeveer overeenkomt met ons huidige beeld van een inkomen van een rijk man.

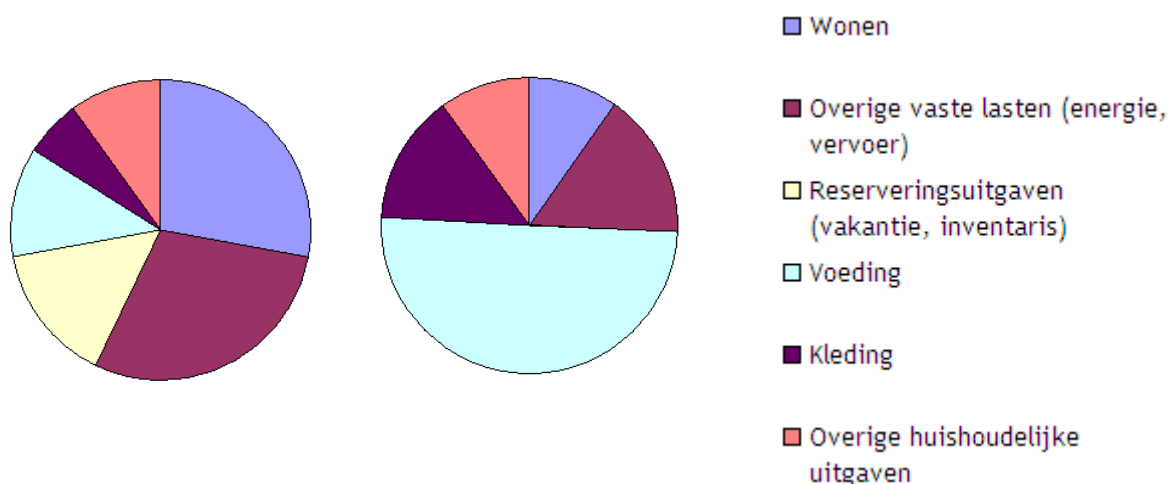
Je bent echter niet klaar met het ‘vertalen’ van de bedragen, als je alles simpelweg vermenigvuldigt met 100 en het dan vergelijkt met nu. Een ander aspect, waardoor de bedragen uit de *Regency* moeilijk zijn te vertalen naar deze tijd, zijn de verschillen in uitgavenpatroon.

Een gemiddeld gezin in de *Regency* spendeerde ongeveer $\frac{2}{3}$ van zijn inkomen aan voedsel. Voor een welgesteld gezin zal dit waarschijnlijk minder zijn, omdat zij meer te besteden hebben; ik schat dit op 50%. Dit is een aanzienlijk groot aandeel in vergelijking tot nu, ware het niet dat er maar ongeveer 10% aan behuizing werd uitgegeven; iets wat nu bijna onvoorstelbaar is. Een goed gedeelte werd uitgegeven aan bedienden; het uniform van een bediende stond bijna gelijk aan zijn jaarinkomen, wat ongeveer neerkomt op £30 per jaar! Als je dan bedenkt dat een welgesteld inkomen rond die tijd zo’n £2000 (nu ongeveer £200.000) per jaar bedraagt, kom je, alle bedienden opgeteld, uit op ongeveer 10% van het inkomen dat uitgegeven wordt aan bedienden. Vervoer is zeker ook een kostbare zaak; met een geschatte £250 per jaar voor een gehuurde koets met vier paarden komt dit uit op zo’n 12,5%. Waarschijnlijk zit hier het onderhoud van het paard al bij opgeteld, omdat een nieuwe koets gemiddeld £70 kost en een jaaronderhoud voor een paard zo’n £135.

Daarentegen was de prijs voor energie niet zo hoog; er was immers nog geen elektriciteit of gas. Wel moest men kolen en kaarsen kopen voor verwarming en licht. Deze kaarsen waren er in diverse kwaliteiten. Een welgesteld gezin zou kaarsen gekocht hebben van bijenwas á £25 per jaar. Kolen zullen ongeveer £50 per jaar hebben gekost, waardoor het aandeel gespendeerd aan energie op ongeveer 3,75% zal komen.

Kleding was kostbaar. Een aanzienlijk bedrag zal zeker zijn besteed aan kleding van goede kwaliteit, zeker in een welgesteld gezin. Het restpercentage dat ik overheb, namelijk 14,25%, zal daarom een goede schatting zijn van het percentage van het inkomen uitgegeven aan kleding.

Hieronder heb ik twee grafiekjes gemaakt. De grafiek rechts laat het uitgavenpatroon zien van een gemiddeld *well-to-do* gezin in *Regency* Engeland, de grafiek links het uitgavenpatroon van een gemiddeld Nederlands gezin in 2006.

1.1.2.1 De kleding maken de (gentle)man.

In de *Regency* maakte de kleding in het algemeen een grote verandering door, mede door de Franse Revolutie. De enorme jurken en gedetailleerd borduurde pakken maakten plaats voor simpelere kledingstukken. Zo ook bij de mannen.

Aan het eind van de achttiende eeuw was men nog vol van de Franse pruiken en fel getinte kleding. Dit is goed te zien op het plaatje hiernaast, een modeplaat uit 1790. De broeken waren nog heel strak en tot op de knie en de *cravats* nog gekleurd.

Een karikatuur van George 'Beau' Brummell. 1818

Hier kwam rond 1810 verandering in. Mr. George Brummell zette zijn pruik af, knipte zijn haar in een stijl á la een Griekse God en introduceerde de Dandy-stijl: een simpel, goed op maat gemaakt pak, gecombineerd met een mooi geknoopte *neckcloth*, het liefst zo wit en

gesteven mogelijk. Ook was hij degene die een geheel nieuwe gewoonte onder de elite bracht; namelijk die van dagelijks in bad gaan. Vóór de Franse Revolutie was het heel gewoon dat men maar één keer in de paar maanden in bad ging. Het werd gezien als ongezond om je vaak te wassen. Eventuele nare geurtjes werden verbloemd met parfum. 'Beau' Brummell stond erop dat de basis van een verzorgd uiterlijk een goede persoonlijke hygiëne was. Eén van zijn uitspraken was:

*"My neckcloth, of course, forms my principal care, For by that we criterions of elegance swear; And it costs me, each morning, some hours of flurry, To make it appear to be tied in a hurry."*¹

Hieronder bespreek ik de verschillende soorten kleding onder de mannen.

Onderkleding

Mannen droegen aan het begin van de *Regency* eigenlijk geen onderkleding (iets onvoorstelbaars nu!). Dat was ook haast niet mogelijk; broeken waren zo strak dat een kledingstuk vergelijkbaar met een onderbroek nooit onder de broek zou passen. Het enige wat een man kon doen, was zijn lange overhemd in zijn broek stoppen. Op het toppunt van het *Dandism* gingen enkele mannen de vrouwen achterna; zij droegen een korset om hun taille te verkleinen en zo hun borst breder te laten lijken. Tja, wie mooi wil zijn...

Een zogenaamde 'Maccaroni', de voorganger van de Dandy. 1790

¹ Quote van George Brummell, gehaald uit een [artikel](#) over zijn invloed op mode.

Alledaagse kleding

De alledaagse outfit van een man bestond uit diverse kledingstukken. Zo had men alleen al twee verschillende soorten broeken, de kniebroeken (*breeches*) en de pantalons (*pants of trousers*). De kniebroeken zag men nauwelijks meer op straat, tenzij er laarzen over werden gedragen. Dit was puur uit praktisch oogpunt; de broek bleef beter zitten. Als een man kniehoge laarzen aanheeft, kun je er dan ook vanuit gaan dat deze een kniebroek draagt. De broeken hadden in die tijd nog geen gulp, zoals nu, maar hadden een soort 'flap' van voren, die met knopjes aan iedere kant werd dichtgemaakt.

Overdag droeg men meestal een simpel overhemd, zonder al te veel ruches aan de nek. Dit overhemd had een hoge kraag die omhoog werd gezet. Hieromheen werd dan de *neckcloth* geknoopt. Dit kon op ontzettend veel verschillende manieren, waarbij sommige knopen wel een uur in beslag konden nemen! Op de prent hiernaast bespoot de tekenaar de hoeveelheid knopen; hij doet net alsof je aan de knoop van de *neckcloth* de persoonlijkheid van een man kan aflezen. Dit illustreert wel hoe erg de *neckcloth* in de mode was!

Een modeplaat uit circa 1808.
Links een outfit voor in de avond,
rechts een alledaagse outfit.

Over het overhemd werd een gilet gedragen. Dit kon gemaakt zijn van diverse dure stoffen, zoals zijde en fluweel. Overdag was de stof echter een stuk soberder, vaak gewoon stevig katoen. Bedrukte gilets konden overdag wel, 's avonds werden ze minder gedragen. Hier overheen werd dan de overjas (*jacket of overcoat*) gedragen. Deze was overdag bijna nooit zwart. Kleuren als donkerblauw, flessengroen of beige waren normaler.

Avondkleding, ofwel "Full dress"

's Avonds, als het echte feest kon beginnen, ging men veel chiquer gekleed. Lange, zwarte of beige pantalons, of juist de kniebroeken met daaronder witte kousen waren de norm.

De *neckcloth* bleef hetzelfde, maar werd vaak extra geaccentueerd door het overhemd, dat meer ruches aan de nek had.

De gilets waren van duurdere stoffen, zoals zijde en hadden bijna nooit prints; een mooi crème gilet maakte een outfit vaak beter af dan een druk geprinte. Het was echter niet 'fout' om een geprinte gilet aan te hebben.

NECKCLOTHITANIA

Publ. by T. J. Stockdale. 41 Pall Mall. 1st Sept. 1818.

De overjas was vaak heel donkerblauw of zwart. Bruintinten werden praktisch niet gedragen 's avonds, maar waren meer voor overdag. Het grappige is dat donkerblauwe jassen bijna altijd met gouden knopen werden afgeleverd, terwijl alle andere kleuren overjassen gewoon stoffen knopen hadden in dezelfde kleur als de overjas.

De hoed van de gentleman, rond 1810

Haarstijl en hoeden

Bij een Engelse *gentleman* denkt iedereen aan knappe mannen op paarden, maar die man draagt bijna altijd een hoge hoed! Hoe verder we komen in de *Regency*, hoe hoger de hoeden worden. Waar hoeden aan het eind van de 18^e eeuw vaak nog vrij plat waren, met een brede rand, werd de verder in de 19^e eeuw hoger met een smallere rand, die vaak omhoog stond.

Wat voor kapsel er *onder* de hoed zat, was natuurlijk net zo belangrijk! Na de pruikentijd was de tijd nu aangebroken voor het eigen haar om gezien te worden. Het haar werd zoveel mogelijk kort gedragen, lange staarten of vlechten waren echt uit de mode. Voor wie genoeg haar had, was

het de mode om het enigszins naar voren te kammen, zodat het eruit ziet alsof het door de wind door elkaar is geblazen. Het haar werd ook dikwijls naar voren gekamd.

Avondkleding voor mannen en vrouwen, ca. 1807

Jean-Louis-Andre-Theodore Gericault, een zelfportret, 1816. Dit laat de haarstijl van mannen, typerend voor de Regency zien.

1.1.2.2 Kleding van de vrouw; het hemd is nader dan de rok.

Als de kleding bij de mannen al veranderden, dan veranderde de kleding bij vrouwen helemaal! De 18^e eeuw werd gekenmerkt door strakke korsetten, enorme hoepelrokken en veel kant. De trendsetter op dit gebied was de Franse koningin Marie-Antoinette, die wordt gezien als de *it-girl* van de achttiende eeuw. Wat zij ook droeg, de volgende week was het een rage onder de Franse (en ook Engelse) vrouwen. Na de Franse Revolutie en aan het begin van de *Regency* veranderde dit radicaal.

Onderkleding

Als de vrouw 's ochtends aan haar toilet begon, begon zij (natuurlijk) met de onderkleding. Allereerst zou zij haar kousen aantrekken. Deze waren dikwijls gemaakt van zijde, of, als dat niet in het budget lag, gewoon van katoen. In tegenstelling tot onze huidige kousen/sokken, die vaak tot aan het scheenbeen of tot aan de knie reiken, kwamen de

kousen in die tijd tot halverwege het dijbeen. Daar werden ze vastgehouden met een kousenbandje. Hierna was het de beurt aan de *chemise*. Dit was een simpel hemd, dat reikte tot halverwege het scheenbeen, vaak gemaakt van linnen of katoen. Het werd niet gedragen om de outfit af te maken, maar meer uit praktische overwegingen; een *chemise* hield het korset schoon en was makkelijk te wassen. Het koste enorm veel tijd om een korset te wassen, en dit kwam het materiaal van een korset vaak ook niet ten goede.

Marie-Antoinette, koningin van Frankrijk.

Regency korsetten; links een kort, rechts een lang korset

Over de *chemise* ging het korset. Dit korset was, in tegenstelling tot eerdere tijden, niet meer bedoeld om de taille in te snoeren en zo slanker te lijken (immers, de taille is niet echt te zien in de jurk), maar meer om een mooie vloeiende lijn onder de jurk te creëren. Bovendien moest het korset ook zorgen voor een goede ondersteuning van de borsten, maar had deze niet langer het *push-up* effect van de vorige korsetten. Er waren twee soorten korsetten in omloop; een kort- en een lang korset, waarbij het korte korset steeds meer lijkt op een beha uit deze tijd.

Nu bijna alle onderkleding aan is, rest er nog maar één kledingstuk, namelijk de *petticoat*. Bij *petticoats* zullen de meeste mensen denken aan de enorme wit tullen rokken uit de jaren '50. Deze zagen er in de *Regency* echter heel anders uit. *Petticoats* waren een soort mouwloze jurkjes die gedragen werden om warmte te geven

onder de dunne mousseline jurken, maar ook om de rokken iets meer volheid te geven. De *petticoat* was langer dan de *chemise* en was vaak zelfs nog iets langer dan de jurk. Hierdoor werden *petticoats* vaak mooi afgewerkt aan de zoom, zodat ze gezien konden worden.

De zoom van een petticoat, detail uit een modeplaat uit 1811

Alledaagse kleding (ofwel 'undress' en 'half dress')

Hoewel *undress* en *half dress* een aantal soorten outfits betreft, heb ik toch besloten om deze twee samen te bespreken, omdat veel outfits elkaar overlappen. *Undress* wil niet zeggen dat iemand letterlijk ontkleed is, net zoals *half dress* niet aangeeft dat iemand zich maar half heeft aangekleed; het zijn meer termen die de functie van de jurk aangeven.

Onder *undress* valt alles wat comfortabel zit en eigenlijk niet gezien hoeft te worden door anderen, buiten de familie om, zoals de jurken voor in de ochtend en reiskleding. Jurken voor in de ochtend kun je vergelijken met de joggingbroek en oude trui die men nu zou aantrekken als men thuis bleef. Ze waren dikwijls gemaakt van oude stof die men nog had liggen, of het waren oude jurken voor overdag die niet meer helemaal in de mode waren. De snit was simpel en aan een ochtendjurk zaten dan ook niet veel tierlantijntjes. Het decolleté was hoger dan in de avond en werd vaak wat verborgen door er een sjaaltje in te stoppen. Een diep decolleté overdag werd gezien als *not done*.

Een modeplaat van een afternoon dress met pelisse uit 1817

Een morning dress uit de periode 1808-1814

Half dress zijn alle jurken die overdag gedragen werden, als men op visite ging of uit wandelen. Ze zijn niet zo chic als voor in de avond, maar zijn er zeker voor gemaakt om gezien te worden! Onder *half dress* vallen de jurken voor de middag en (eventueel) voor een huiselijk diner. Ze zijn al van iets chiquere stof, vaak mousseline, en meer aan trends onderworpen. Zo was er een tijd een Griekse gekte, waarbij de Griekse goden geïmiteerd werden, en rond de Napoleontische oorlogen was alles wat te maken had met het leger de hype. Aan het begin van de *Regency* waren de jurken zo flinterdun, dat in de winter veel jongedames stierven aan longontstekingen, opgelopen door het dragen van een te dunne jurk! Spottend werd deze ziekte de '*muslin disease*' genoemd.

Om dit te voorkomen werden voortaan *pelisses* en *spencers* gedragen over de jurken. De *spencer* uit de *Regency* moet men niet verwarren met de *spencer* van deze tijd (het wollen kledingstuk voor over een overhemd)!

De Spencer

De *spencer* is eigenlijk iets wat de hele *Regency* in de mode is gebleven, omdat het zo'n makkelijk kledingstuk was. De *spencer* is eigenlijk nagemaakt van een jas die veel door mannen gedragen werd tijdens het paardrijden, en welke later door de vrouwen is overgenomen. Hij werd vaak in een contrasterende kleur gedragen.

Hoe de *spencer* is ontstaan, is eigenlijk onbekend, maar er zit wel een grappig verhaal aan vast.

Men denkt dat de *spencer* is uitgevonden door ene Lord Spencer, die de achterkant van zijn jasje verloor en vervolgens het jasje dat overbleef veel handiger vond! Over hoe hij de flappen van zijn jasje precies kwijtraakte, gaan verschillende verhalen rond; de één zegt dat Lord Spencer te dicht bij het vuur stond toen hij zich wilde warmen en dat zo de flapjes achter aan zijn jas wegschroeyden. Anderen zeggen weer dat hij ze verloor, toen hij van zijn paard viel. Wat dan ook het ware verhaal is, Lord Spencer deed wel een goede uitvinding en de *spencer* was een groot succes.

Een variatie op de *spencer* is een *pelisse*, eigenlijk een *spencer* met een lang stuk stof aan de onderkant, zodat hij warmer was. Een *pelisse* kon tot op de knie komen, of tot op de grond, afhankelijk van het seizoen. Zelfs met bont gevoerde *pelisses* kwamen voor.

Een voorbeeld van een *spencer*. Deze heeft geen sluiting aan de voorkant, wat dikwijls wel het geval was. Vaak sloot een *spencer* aan de voorkant met knoopjes.

Avondkleding, ofwel 'full dress'

De naam zegt het eigenlijk al; bij *full dress* mocht je je uitleven. Hoe rijker een vrouw was, hoe meer avondjurken zij bezat. Onder de categorie *full dress* vallen de jurken voor een formeel diner, baljurken, jurken voor de opera/theater en de *court dress* (jurk die gedragen werd als men aan het hof werd gepresenteerd). Deze jurken hadden een bijna schokkend diep decolleté en waren van de mooiste stoffen; van mousseline tot zijde tot fluweel, bijna alles mocht! Waar *half dress* vaak uit lichte kleuren bestond, zoals zachtblauw, -geel en -roze, mocht een mooie baljurk diep rood zijn, of zelfs paars was niet te gek. Het was wel zo: hoe ouder de vrouw, hoe meer er qua kleuren mocht. Een debutante in het bordeauxrood kwam niet vaak voor. Bij een jurk in *full dress* werden eigenlijk altijd lange crèmekleurige handschoenen gedragen, van satijn of leer.

Toen de Griekse gekte op zijn hoogst was, vonden jongedames met lef het leuk om hun *chemise* wat nat te maken, zodat hun dunne jurk aan hun benen plakte, zodat ze net op de marmeren beelden uit de Griekse oudheid leken.

Een typische *Regency* baljurk, 1809

1.1.3 Behuizing

Een beetje *gentleman* bezat zeker twee huizen; eentje in de stad en eentje op het platteland. Deze huizen hield hij natuurlijk niet zelf schoon; daar had hij bedienden voor. Waar je woonde droeg zeker bij aan je status.

Een huis in Londen

Zoals ik al eerder heb verteld in het hoofdstukje 'uitgaan', was een huis in Londen essentieel als je bij *the Season* wilde zijn. Dit dan wel op de voorwaarde dat het huis in een modieus gedeelte van Londen stond, natuurlijk; als het huis in een enigszins achtergesteld gedeelte van Londen stond, kwam er waarschijnlijk weinig visite. Heel rijke families erfden nog wel eens een huis in de stad, maar de meeste *nouveau riche* kochten een huis in Londen. Er zat minder emotionele waarde aan zo'n huis dan aan het landgoed op het platteland, dat dikwijls al eeuwen in de familie was.

Hieronder heb ik een kaartje van het tegenwoordige Londen. De straten die erg in trek waren zijn er echter nog wel goed op te zien. Men hoeft alleen maar de metrostations weg te denken. Ik heb twee gedeeltes waarvan ik weet dat ze in trek waren met rood omcirkeld. Ik weet dat *St. James's street* (met *White's* en *Brooke's*) en het gedeelte rondom *Grosvenor Street* en *Grosvenor Square* populair waren. Het kan echter ook heel goed zijn dat de straten rondom *Hyde Park* ook populair waren, aangezien men in *Hyde Park* graag gezien wilde worden. Ik kan hiervan alleen geen goed bewijs vinden.

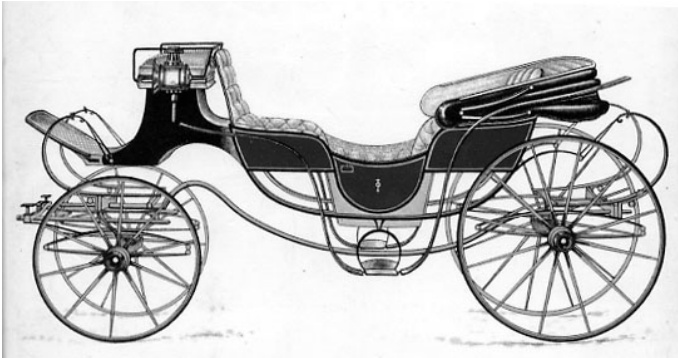

Een huis op het platteland

Een mooi landgoed ver buiten de stad is ongelooflijk handig als je als gentleman gek bent op jagen. Veel families vertrokken op 12 augustus direct naar platteland voor het jachtseizoen. In tegenstelling tot een huis in Londen, werd een landgoed vaak overgedragen van vader op zoon en was al eeuwen in de familie. De bekendste landgoederen dateren dikwijls uit de 15^e en 16^e eeuw, zoals *Chatsworth House* in *Derbyshire* (jarenlang eigendom van de Duke en Duchess of Devonshire), dateert uit 1549.

1.1.4 Vervoersmiddelen: hoe kom je van A naar B in de *Regency*?

De manier van vervoer bestond tijdens de *Regency* nog slechts uit paard en koets. Dit zou vreemd zijn, aangezien de eerste stoomtrein in 1801 al werd uitgevonden, ware het niet dat deze trein nog veel te zwaar was om op de paardenrails (rails bedoeld voor karren die door paarden worden getrokken) te kunnen rijden. Pas in 1830 werd de eerste spoorlijn tussen Manchester en Liverpool officieel geopend en het duurde nog wel een tijdje voordat de eerste mensen echt gebruik zouden gaan maken van de trein. Reizen ging daarom in de *Regency* nog vrij langzaam; 50 mijl (80 kilometer) per dag werd gezien als een hele goede vordering. Dat rijden we vandaag de dag, files en snelheidsvermindering niet meegerekend, in ongeveer een uurtje!

Een Barouche

De echte *upper class* bezat natuurlijk zijn eigen rijtuig, paarden en bedienden die de koets rijdende hielden. Het rijtuig van begin 19^e eeuw was de *barouche*. Dit was een open rijtuig met een kap die eventueel opgetrokken kon worden. Er waren twee banken tegenover elkaar die plaats boden aan vier mensen. Hij werd getrokken door vier paarden.

Mocht je geen geld hebben voor het onderhoud van een koets en een paard, dan kon je ervoor kiezen om met de een

koets te huren. De koetsen die hiervoor gebruikt werden noemen we *hackneys*. Dit waren dikwijls afgedankte rijtuigen van de adel. Het grappige is dat in sommige delen van Engeland een taxi nog steeds een *hackney* genoemd wordt. De naam hiervan komt dus van de koets.

Een andere keuze was om met een openbare koets te gaan. Deze koetsen reden vaste 'lijnen' en zijn eigenlijk vergelijkbaar met het openbaar vervoer van nu. Er waren die manieren om zo te reizen:

- Met de *stagecoach*. Dit was de goedkoopste manier van reizen. De koets stopte op vaste punten waar je kon op- of uitstappen. Er werden tussenstops gemaakt voor paardenwissels en plaspauzes. Zowel in als bovenop de koets waren zitplaatsen voor passagiers, vier in de koets en acht bovenop. Vanzelfsprekend waren de zitplaatsen binnen (4d. tot 5d. per mijl, dus ongeveer £2 per mijl nu) duurder van die bovenop (2,5d. tot 3d. per mijl, dus ongeveer £1,25 per mijl nu). Je zou de *stage coach* kunnen vergelijken met het huidige OV.
- Met de postkost (*mailcoach*). Deze koetsen vervoerden naast mensen ook de post, dus reden alleen langs de wegen waar ze langs moesten voor de post. Gek genoeg was reizen met de postkoets wel duurder dan met de *stagecoach*; 4,5d. tot 5d. per mijl voor een plaats buiten en 8d. tot 10d. per mijl (nu ongeveer £4 per mijl) voor een plaats binnenin de koets. De prijs voor de plaats naast de koetsier zat hier ongeveer tussen in.
- *Traveling "post"*. Dit was eigenlijk een luxe versie van de *stagecoach*, met plaats voor slechts vier mensen binnenin. Bovendien was er plaats voor een bediende, waardoor jongedames eventueel zelfstandig konden reizen, omdat ze begeleid werden.

Een stagecoach, ietsje later, uit 1849

1.2.1 Uitgaan; hoe doet men dat netjes?

Overdag

Om men te laten weten dat je in de buurt was (en om 's avonds niet helemaal alleen bij gelegenheden te staan), maakte men overdag visites. In het Engels noemt men dit *to call on someone*. Hierbij werden *calling cards* gebruikt, vergelijkbaar met visitekaartjes.

Een visitekaartje was eigenlijk heel sober, gewoon wit met daarop je naam en adres. Man en vrouw hadden ieder hun eigen kaartjes, waarbij die van de man ietsje kleiner waren dan die van de vrouw. Ze moesten namelijk in zijn borstzakje passen, waar die van vrouwen meestal in een mooi doosje werden meegebracht.

Als een vrouw ongetrouwde dochters had, stonden deze bij haar op het kaartje. Een dochter gaf dus het kaartje van haar moeder af als ze een visite maakte. Een man had echter alleen zijn eigen naam en adres op zijn kaartje, en eventueel de club waar hij lid van was (zie: 'tijdsbesteding'). Dit was echter niet verplicht.

Zodra je in de buurt was, was het beleefd om meteen op visite te gaan. Kende je de persoon al, dan gaf je jouw kaartje aan de bediende, waarna de vrouw des huizes geïnformeerd werd en je toegang tot het huis gaf of niet. Dit deed zij door de bediende mee te laten delen of zij (en haar gezin) wel of niet thuis waren. Dat kun je op twee manieren opvatten. Het was natuurlijk het beleefdste om te denken dat de familie daadwerkelijk niet thuis was, als je dat werd meegedeeld. Maar het 'niet thuis geven' van de ander was dikwijls een hele teleurstelling. Nog een keer proberen was echter niet onbeleefd.

Als je nog nooit formeel aan elkaar geïntroduceerd was, was genoeg om alleen je kaartje af te (laten) geven en daarna weer weg te gaan. De volgende stap laat je dan aan de ander over; levert diegene vervolgens zijn/haar kaartje bij jou af, dan is dat een goed signaal dat je waarschijnlijk bevriend zult raken. Geeft de ander echter geen reactie, dan kun je er vanuit gaan dat van de kennis geen interesse heeft.

Goed om te onthouden is dat een kennis die een visite maakt 'terugbetaald' moet worden met hetzelfde, dus ga jij ook op bezoek. Geeft diegene zijn kaartje af, dan stuur jij jouw kaartje hun kant op. Is het hoekje van het kaartje dat je hebt ontvangen omgevouwen, dan betekent dat dat de kennis het kaartje persoonlijk heeft afgeleverd. Het is dan wel zo beleefd om dit zelf zo terug te doen.

Visites waren in de *Regency* verrassend kort; slechts 15 tot 30 minuten. Dat was bij wijze van spreken net genoeg voor één kopje thee. Het werd gezien als onbeleefd en opdringerig om langer te blijven, maar als je korter bleef, stond het weer ongeïnteresseerd. Zodra een volgende gast binnenkwam, ging de eerste gast beleefd weer weg.

"The London Season"

Het seizoen waarin Londen *the place to be* was noemen we ook wel *the London Season*. Deze begon tegelijk met de zitting van het parlement, maar begon niet ieder jaar op dezelfde dag. Wanneer *the Season* begon hing vooral af van hoe succesvol het jachtseizoen was geweest. Meestal was het begin van het seizoen net na Pasen, waarna het duurde tot 12 augustus (*The Glorious 12th of August*), de dag waarop het jachtseizoen traditioneel weer begon. Zie daarvoor ook 'tijdsbestedingen'.

De dagen van het Seizoen gingen voorbij volgens een vast schema. 's Ochtends ging men eerst rijden in Hyde Park, puur om gezien te worden. Na het ontbijt wat het dan tijd voor de ochtendvisites. Deze werden alleen gemaakt bij goede kennissen, want het werd als onbeleefd

Een doosje om de kaartjes in te bewaren

gezien om 's ochtends bij een vage kennis aan te komen. Dit deed men na de lunch, tussen 12 en 5 uur 's middags. Hierna at men redelijk vroeg; tussen 6 en 7, om daarna nog naar een toneelstuk of opera te gaan. Hierna volgde meestal nog een *supper*, waarna om een uur of 10 de bals begonnen. Deze gingen vaak door tot in de kleine uurtjes!

De bals waren de perfecte gelegenheid voor jongedames om voorgesteld te worden aan een toekomstige echtgenoot. Veel jongedames kregen dan ook een hele nieuwe garderobe aangemeten voordat ze aan het Seizoen begonnen.

Gepresenteerd worden aan het hof

Eén van de eerste gebeurtenissen in *the Season* was het presenteren van de debutantes aan het hof. Dit is een langdurige traditie in Engeland geweest; pas in 1958 werd ze afgeschaft. Bij zo'n presentatie hoorde een gigantische jurk, compleet met hoepels en slepen. Waarom Koningin Charlotte (de vrouw van George III) zo stond op de hoepels is onbekend, maar zodra George IV in 1820 koning werd, werden de hoepels, net zoals in Frankrijk, afgeschaft.

Veren waren echter wel verplicht, hetzij in het haar, hetzij als een waaier.

Zo'n jurk (een *court dress*) werd op geen enkele andere

gelegenheid gedragen. Dit voornamelijk om praktische redenen, maar ook om niet te arrogant over te komen. Als een debutante op een bal komt aanzetten met de jurk die zij naar het hof heeft gedragen laat ze wel heel graag merken hoe belangrijk zij is!

Twee court dresses. Links een Franse uit 1816, rechts een Engelse uit 1808

Als men gepresenteerd werd gebeurde dat altijd met grote groepen tegelijk. Soms moest een jongedame uren wachten tot haar naam werd omgeroepen. Je kunt je voorstellen dat dat met zo'n enorme outfit niet bepaald prettig was, en bovendien heel zenuwslopend. Als haar naam dan eindelijk werd geroepen door de *Lord Chamberlain*, kwam de jongedame naar voren. Hierna maakte ze een buiging voor de Koningin en beantwoorde alle vragen die de Koningin maar wilde stellen. Iets zeggen uit eigen initiatief was echter *not done*. Zodra de Koningin klaar met je was liep je achteruit de zaal weer uit; men keert de Koningin niet de rug toe. Het moet een hele kunst geweest zijn om met de hoepelrok en sleep achteruit te lopen zonder te struikelen. Er werd dan meestal ook flink geoefend voor zo'n presentatie.

Er waren nog twee andere gelegenheden waarop een dame gepresenteerd kon worden aan het hof; als ze ging trouwen, of als haar man een speciale titel ontving (bijvoorbeeld Ridder). Als debutante had je minder vrijheid qua *court dress* dan wanneer je als getrouwde dame werd gepresenteerd. Debutantes werden geacht om zich aan pasteltinten of wit te houden, waar de getrouwde dames zich wat meer mochten uitleven qua kleur; dieprood was populair. Het gaf een verkeerde indruk als je als debutante in zo'n brutale kleur als dieprood verscheen.

Waarom men überhaupt gepresenteerd wilde worden aan het hof, terwijl het zoveel geld en tijd kostte, heeft alles te maken met status. Een jongedame had veel meer kans op een goed huwelijk als zij bij haar debuut gepresenteerd werd en als dame had je na zo'n presentatie al gauw een betere plek in de maatschappij en een betere reputatie. Natuurlijk was je helemaal populair als je echtgenoot net tot ridder was geslagen.

1.2.2 Tijdsbesteding; wat doe je met al die vrije tijd?

De *upper-classes* in de *Regency* hadden niet zulke moderne manieren om de tijd te verdrijven als wij nu hebben. Televisie kijken of internetten was er natuurlijk nog niet bij. Vanzelfsprekend had men dan ook andere hobby's dan die wij nu hebben. Bovendien was het verschil tussen mannen en vrouwen tweehonderd jaar geleden nog een stuk groter dan nu, men was immers nog niet zo geëmancipeerd. Hierdoor hadden mannen en vrouwen dus ook heel verschillende bezigheden.

Lezen was voor beiden geslachten de populairste vrijetijdsbesteding. Je kunt het vergelijken met het aanzetten van de televisie nu; je doet het om even te ontspannen, om je te vermaken en de dag van je af te zetten. Veel rijke mensen hadden dan ook een complete bibliotheek voor zichzelf alleen, dikwijls het werk van vele generaties. Shakespeare was populair, maar ook poëzie van Byron, Shelley en Wordsworth werd veel gelezen.

Rond de eeuwwisseling van de 18^e naar de 19^e eeuw kwamen ook de '*gothic novels*' in beeld. Schrijfsters als Mrs. Ann Radcliffe schreven zulke spannende verhalen dat menig jong meisje 's nachts niet kon slapen! De romans speelden zich meestal af in donkere kastelen, bezeten door geesten met een spannend verleden. Het deed vaak een beetje middeleeuws aan. Eén van de bekendste boeken uit het genre is *The Mysteries of Udolpho*, geschreven in 1794. Mrs. Radcliffe kreeg destijds £500 voor haar boek, wat nu omgerekend ongeveer £50.000 zou zijn (zie ook: *de waarde van geld*). Het was dus zeker een bestseller. Jane Austen schreef kort daarna een parodie op *Udolpho*: *Northanger Abbey*.

De bezigheden van dames

"Oh! certainly," cried [Miss Bingley], "no one can be really esteemed accomplished, who does not greatly surpass what is usually met with. A woman must have a thorough knowledge of music, singing, drawing, dancing, and the modern languages, to deserve the word; and besides all this, she must possess a certain something in her air and manner of walking, the tone of her voice, her address and expressions, or the word will be but half deserved." *"All this she must possess," added Darcy, "and to all this she must yet add something more substantial, in the improvement of her mind by extensive reading."* *"I am no longer surprised at your knowing only six accomplished women."* [said Miss Bennet] *"I rather wonder now at your knowing any."*
Pride and Prejudice, volume I, chapter VIII.

Het bovenstaande stukje uit *Pride and Prejudice* laat zien hoeveel er van een jongedame verwacht werd in de maatschappij; naast sociaal vaardig zijn en de moderne talen (Frans en Duits) spreken, moest zij ook enigszins creatief zijn. Dit had meer waarde dan dat ze heel belezen was, of goed in wiskunde. Een heel slim dametje had dan ook de kans om schertsend een '*bluestocking*' genoemd te worden, naar een literaire club voor dames die in die tijd in trek was.

Borduren

Eén van de favoriete (en nuttige) bezigheden van de vrouwen was borduren. Meisjes leerden dit al heel jong door merklapjes te borduren; gewone simpele linnen lapjes met daarop een Bijbelse spreuk of het alfabet. Dit was in feite een oefening voor later. Er werd begonnen met kruissteekjes, later kwamen moeilijkere steken als de *Petit point* en de steelsteek aan bod. Vaak hadden merklapjes ook een educatief karakter; dikwijls moest een meisje een merklapje borduren met bijvoorbeeld de kaart van Europa erop. Dat waren twee vliegen in één klap; zowel aardrijkskunde als borduren! Als de dames ouder waren deden ze ook wel eens borduurwerk voor de kerk. De mooie dingen die zij dan maakten werden op een soort *fancy fair* verkocht en het geld werd gebruikt voor liefdadigheid.

Borduursels werden gebruikt op kleding of werden opgehangen als decoratie. Borduren werd echt gezien als een '*gentle art*', dus een bezigheid van de *high society*. Het had ook een praktische functie. Dikwijls werden monogrammen en initialen geborduurd op handdoeken en

zakdoeken, zodat men wist dat deze aan jou toebehoorden. En wat is er nou romantischer dan de mooiste bloemen op de zakdoek van je grote liefde te borduren?

Als je echt veel geld had, borduurde je op lers linnen met zijden draad, dat was gladste linnen dat er was. Borduren met zijde kon ook eigenlijk alleen maar als je een dame uit hogere klasse was; zijde is zo teer en rafelt zo snel, dat met het kleinste beetje eelt op je handen het draadje al onbruikbaar wordt! Bovendien was het hartstikke duur, dus voor de lagere klassen was het praktischer om gewone katoenen draad te kopen.

Maar als je denkt dat alleen vrouwen borduren, dan heb je het mis. Ook mannen borduurden wel eens. Dit waren dan voornamelijk mannen in de marine, die op zee de tijd moesten doden en daarom maar op hun broeken gingen borduren. Er was dus toch wel een heel klein beetje emancipatie, maar echt mannelijk werd het natuurlijk nooit...

Een merklapje uit 1823. Geborduurd staat: "Remember Time will come when we must give, Account to God how we on earth do live. Maria Pocock 1823, Aged 10 Years."

Tekenen

Ook tekenen was een bezigheid die een hoog aanzien genoot bij de dames. Meisjes kregen bij hun opvoeding dan ook bijna altijd tekenles, hoewel ze niet geacht werden om daar later professioneel mee door te gaan (zoals vrouwen in het algemeen niet werden geacht ergens professioneel mee door te gaan). Het had meer een *showing off* functie; kijk eens hoe getalenteerd mijn dochter is?

Wat er getekend werd kon nogal verschillen; van portretjes van dierbaren tot aan landschappen, vaak geschilderd na reizen naar het *Lake- of Peak District*. Een redelijk populaire techniek was het tekenen van silhouetten. De persoon die getekend wilde worden werd op een stoel gezet, vlakbij een kaars. Zijn of haar schaduw kwam dan op het witte vel papier daarachter tevoorschijn. Dit trok men dan om en het portretje was klaar. Omdat het makkelijk te verwerken was in sieraden, werd het veel gebruikt.

Veel jongedames hadden het ontwerpen van meubeltjes als hobby. Dit waren voornamelijk bijzettafeltjes die ingeklapt konden worden, zodat ze niet in de weg zouden staan, of met een platte kant, zodat ze tegen de muur gezet konden worden. De echt rijke mensen lieten zo'n ontwerp vaak daadwerkelijk maken door een meubelmakerij. Dat was natuurlijk helemaal een mooie manier om te laten zien hoe getalenteerd men was.

De bezigheden van heren

Heren waren dikwijls niet zo van het knutselen en fröbelen en deden wat mannelijkere dingen, zoals jagen, of gewoon lekker een borrel drinken in één van de chique *London Clubs*.

De jacht

De jacht was een populair tijdverdrijf onder de gegoede burgerij, en dat is het eigenlijk nog steeds. Traditioneel begon het jachtseizoen op 12 augustus, direct nadat *the London Season*, dus het seizoen van alle bals en partijtjes, afgelopen was. Als 12 augustus op een zondag viel, werd het begin van het seizoen verschoven naar 13 augustus.

De mannen renden bij wijze van spreken naar hun landgoed op het platteland om te beginnen met het jagen. Dikwijls werd het landgoed ook alleen in deze tijd van het jaar gebruikt, waarna men er overwinterde. De rest van het jaar was men in de stad te vinden.

Er waren twee soorten jacht; de vossenjacht en de jacht op gevogelte. Beiden werden ongeveer evenveel uitgeoefend, daarin was niet echt een verschil. Bij de vossenjacht werden paarden gebruikt, bij de jacht op vogels niet. Bij beiden soorten jacht werden echter wel honden gebruikt, om de vossen op te jagen, of om de dode vogels te dragen.

Spotprent van George Cruikshank, uit 1815, over de vossenjacht

De clubs van de gentleman

De club uit de *Regency* is een beetje te vergelijken met de stamkroeg van de mannen nu. Clubs uit de *Regency* waren echter heel chique bedoelingen waarvoor flink geld betaald moest worden. Een echte gentleman verdeelde zijn tijd tussen zijn gezin en zijn club. Helaas kwam de vrouw er dikwijls bekaaid vanaf. Dit tot grote ergernis van de vrouwen, zoals te lezen in onderstaand gedichtje uit een tijdschrift uit die tijd:

*“Of all the modern schemes of man
That time has brought to bear
A plague upon the wicked plan
That parts the wedded pair!
My female friends they all agree
They hardly know their hubs
An heart and voice unite with my,
‘We hate the name of Clubs!’”
Clubs, turned up by a female hand - Comic Annual²*

Er waren verschillende clubs in Londen. De drie bekendste zijn Almack's, White's en Brooks's, waarvan alleen Almack's ook toegankelijk was voor vrouwen. De andere twee waren exclusief voor mannen en er werd daar gegeten, gekaart en gerookt. Voor ongelukkig getrouwde mannen was het in feite een soort toevluchtsoord.

Brookes's en White's zaten beiden in de St. James's Street, recht tegenover elkaar en waren dus elkaars concurrenten. Waar White's vooral een club was voor de Tory's en Brooke's een club voor de Whigs, maakte dit in praktijk niet echt uit. De meeste mannen waren lid van allebei de clubs en gingen naar de club waar ze op dat moment het meeste zin in hadden. Dit is best merkwaardig, aangezien het inschrijfgeld voor de clubs best kostbaar was; voor zowel Almack's, Brooke's als White's bedroeg het 10 guineas, dus 10 pond en 10 shilling.

²Uit: *An Elegant Madness*, Venetia Murray, hfdstk. 8, blz. 157

Omgerekend is dat dus ongeveer 750-1000 pond!

Zowel Brooke's als White's had een beperkt aantal leden, die gekozen werden. Hoe invloedrijker iemand was, hoe groter de kans dat hij lid mocht worden. Het was dan ook een flinke klap in het gezicht van een gentleman als zijn aanvraag tot lidmaatschap werd afgewezen.

2. De invloed die de Franse Revolutie heeft gehad op de levensstijl van the *High Society*

Nu ik de levensstijl van de gentry wel zo'n beetje behandeld heb, ga ik kijken wat verschillende gebeurtenissen voor invloed hebben gehad op deze levensstijl. De eerste gebeurtenis die ik ga behandelen is de Franse Revolutie. Hieronder eerst een korte samenvatting van de aanloop van de Revolutie.

2.1 Korte samenvatting van de Franse Revolutie, want wat gebeurde er ook alweer?

In principe beslaat de Franse Revolutie de jaren 1789 tot 1799, toen Napoleon Bonaparte een staatsgreep pleegde. Vaak genoeg worden de Coalitieoorlogen van Napoleon er echter ook bij gerekend, waardoor de Franse Revolutie in theorie tot 1815 zou duren. Dit is echter een beetje kort door de bocht beredeneerd.

De Franse Revolutie had diverse aanleidingen, die zich opstapelden tot in 1789 de revolutie tot uiting kwam. De oorzaken waren zeer divers maar droegen allemaal bij tot woede onder het volk. Één van de eerste oorzaken kun je zien in de opkomst van de ideeën van de Verlichting. Deze ideeën voelden het absolutisme en *droit divin'* van de Franse vorst aan de kaak, dus het feit dat de koning zijn recht om te regeren van God gekregen had en dus alleen aan God verantwoording schuldig was. Bovendien stond de Verlichting haatdragend tegenover de privileges van de aristocratie en de onderdrukking van het volk. Het volk vond dat zij meer inspraak moesten krijgen: zij woonden immers toch ook in Frankrijk?

Hier bovenop kwam de onafhankelijkheid van Amerika in 1783. Frankrijk had geholpen door troepen naar Amerika te zenden toen de Amerikanen zich probeerden vrij te worstelen van de Engelsen. Het volk kwam hierdoor in aanraking met de Amerikaanse revolutionaire ideeën en zag dus dat een republiek, waarin men niet werd onderdrukt, ook mogelijk was.

Daarnaast ging het economisch gezien niet zo goed met Frankrijk. Er werd veel meer uitgegeven dan dat er in de staatskas binnenkwam. De vorige koning, Louis XV, was al niet vies van een beetje oorlogvoeren en zorgde dat Frankrijk rap richting faillissement ging tegen de tijd dat Louis XVI aan de macht kwam. Louis XVI ging vervolgens vrolijk door met het ondersteunen van de Amerikanen in hun strijd naar onafhankelijkheid. Dus naast dat de Amerikaanse Revolutie wat revolutionaire ideeën liet overwaaien naar Frankrijk, zorgde het ook voor enorme staatsschulden.

Bovendien heerste in die tijd regelmatig hongersnood door de enorm hoge graan- en broodprijzen. Het volk had in de winter vaak te kampen met voedseltekort, terwijl de aristocratie er vrolijk op los leefde en geld spendeerde buiten alle proporties om.

Het beste voorbeeld hiervan is natuurlijk de Louis XVI zelf. Hij zat behoorlijk onder de plak bij zijn vrouw Marie-Antoinette (*voor haar portret, zie: kleding van de vrouw*) en werd gezien als een zwakke vorst die zich door zijn echtgenote liet commanderen. Bovendien spendeerde hij enorm veel geld aan nutteloze dingen, terwijl het volk honger leed. Later gebruikte het volk bij de revolutie een uitspraak van Marie-Antoinette die haar levensstijl mooi typeert: "*Le peuple n'a pas de pain? Qu'il mange de la brioche*" (*Hebben de mensen geen brood? Laat ze dan brioche (luxue brood) eten.*)³. Waarschijnlijk heeft ze zo iets nooit gezegd, maar voor het volk was het natuurlijk een prachtige kans om de koningin zwart te maken.

Bovenop dit alles komt nog dat van de drie standen in Frankrijk (de geestelijkheid, adel en het volk), alleen het volk belasting betaalde, waarvan 10% direct naar de geestelijkheid ging en de rest verdween in de zakken van de staat. Zo iets zorgt natuurlijk al snel voor veel woede onder het volk.

Toch leek het eventjes goed te lopen voor het Franse volk. Toen in 1776 de minister van financiën, Anne-Robert-Jacques Turgot, was ontslagen, kwam hiervoor Jacques Necker in de plaats, een van oorsprong Zwitserse man. Als buitenlander en protestant werd hij niet benoemd tot minister, maar tot Directeur-Generaal van Financiën. Het viel hem op dat het belastingsstelsel nogal oneerlijk was verdeeld en deed een poging om dit wat te hervormen: hij

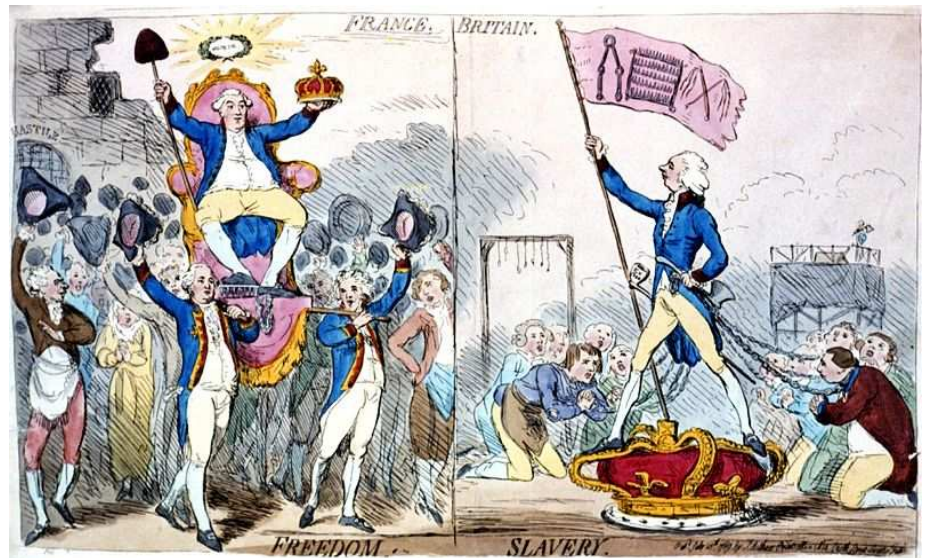
³Naar: Wikipedia, artikel over Franse Revolutie. Zie bronnenlijst.

pleitte ervoor dat het platteland niet langer belastingverhoging kreeg en dat de vele uitzonderingen voor de geestelijkheid en aristocratie moesten stoppen. Bovendien was hij een stuk slimmer met financiën en zorgde ervoor dat het spenderen van het *Parlement*, de Franse regering, aan banden werd gelegd. Bijna vanzelfsprekend mocht Marie-Antoinette hem niet (hij zat immers aan de uitgaven van de aristocratie te sleutelen), dus werd hij ontslagen door Louis XVI in 1781. Bovendien had Necker eerder dat jaar een boek uitgegeven, *Compte Rendu Au Roi*, waarin hij alle inkomsten en uitgaven (hoewel een beetje opgehemeld) publiceerde, zodat het volk een beter inzicht kreeg in hoe het land gerund werd. Dit droeg waarschijnlijk ook bij aan zijn ontslag. Hierna bleef hij nog wel politiek actief door diverse pamfletten met zijn gedachten te publiceren.

Toen het land in 1788 financieel weer aan de grond zat, werd Necker teruggeroepen naar zijn oude positie in de hoop dat hij het land weer kon redden. Dit lukte helaas niet echt, maar onder het volk was hij populairder dan ooit door zijn steun aan de Derde Stand (het volk) tijdens de bijeenkomst van de Staten-Generaal (bijeenkomst van alledrie de standen) op 5 mei 1789.

Op 17 juni 1789 riep de Derde Stand zich uit tot de 'Assemblée Nationale', eigenlijk het echte prille begin van de Revolutie.

De grote klap die in één keer de revolutie echt aan de gang zette kwam echter na Neckers ontslag op 11 juli 1789. Toen men dit nieuws de volgende dag hoorden ontstonden overal in Parijs rellen onder het volk. Deze gingen door tot op 14 juli, toen men besloot de Parijse gevangenis *la Bastille* te bestormen, hoewel daar op dat moment slechts zeven gevangenen zaten. De gevangenis werd gezien als het symbool van Koninklijke tirannie. De bestorming van *la Bastille* duurde de hele dag. Er kwamen 98 aanvallers om, maar slechts één bewaker van de gevangenis. Bijna onmiddellijk hierna stelde Louis XVI Necker weer aan als minister, maar het mocht niet baten: de Revolutie was begonnen en Neckers populariteit nam af. In 1790 trad hij uit zichzelf af.

Ook in Engeland was Necker populair. Deze prent is getekend door de Engelse James Gillray en laat links Necker zien met als onderschrift 'Freedom' en rechts William Pitt (premier van Engeland) met als onderschrift 'Slavery'.

2.2 Burke en Paine: de voornaamste Britse reacties op de Franse Revolutie

Ook in Engeland kwam het nieuws van de revolutie in Frankrijk terecht. Ongetwijfeld zullen veel Engelsen een mening hebben gehad over deze revolutie. Twee van die mensen waren Edmund Burke en Thomas (Tom) Paine. Zij vormen een goed voorbeeld van twee tegengestelde meningen over dezelfde revolutie. Hieronder zal ik hun beide standpunten beschrijven en vergelijken.

2.2.1 Edmund Burke

Mr. Edmund Burke was een Iers politicus die later, toen hij verhuisde naar Engeland, actief werd in de Engelse politiek. Hij hoorde bij de Whigs (nu the *Liberal Democrats*). Hij was een goede vriend van de Prince Regent, George IV.

Burke was fel tegen de Franse Revolutie. Toen een vriend uit Parijs hem in 1789 eens vroeg om zijn mening over de gebeurtenissen in Frankrijk, was Burke zo enthousiast dat zijn 'brief' uiteindelijk een heel boekwerk werd. In 1790 besloot hij het te publiceren onder de naam *Reflections on the Revolution in France*. Dit betoog is uiteindelijk rond de 140 pagina's lang geworden. Om dat werk geheel te analyseren zou dus teveel werk worden. Daarom heb ik de eerste acht pagina's bijgevoegd als bijlage bij dit werkstuk. Een aantal minder relevante stukken heb ik daaruit geknipt, zodat ik een aantal punten daaruit kan vergelijken met die van Mr. Paine.

Mr. Edmund Burke, rond 1770

In de tijd van de Amerikaanse Revolutie stond Burke stellig aan de kant van de Amerikanen. Dat hij dus wel tegen de Franse Revolutie was, is op zijn zachtst gezegd vreemd te noemen. Toch was hij niet tegen de Franse Revolutie omdat hij koningsgezind was. Hij was meer tegen het onverwachte en radicale van een revolutie:

“Abstractedly speaking, government, as well as liberty, is good; yet could I, in common sense, ten years ago, have felicitated France on her enjoyment of a government (for she then had a government) without inquiry what the nature of that government was, or how it was administered? Can I now congratulate the same nation upon its freedom? Is it because liberty in the abstract may be classed amongst the blessings of mankind, that I am seriously to felicitate a madman, who has escaped from the protecting restraint and wholesome darkness of his cell, on his restoration to the enjoyment of light and liberty?”⁴

Mr. Burke zegt in dit stukje dat zowel een regering als vrijheid goed zijn, maar waarom zou hij dan het land nu feliciteren met zijn vrijheid als hij dat eerst al deed voor zijn regering? Waarom zou hij nu opeens blij zijn dat er dolle mannen zijn uitgebroken zonder politieke ervaring? Het land zou geruïneerd worden! Hij ziet de Franse Revolutie dus als een vorm van idioterie waar niets goeds uit kan komen. Veel later in zijn werk haalt hij nog aan dat hij bang is dat deze revolutie uit zou monden in tirannie en een gevecht om de macht. Negen jaar later kreeg hij gelijk, toen Napoleon de macht greep. Zelf mocht hij dat echter niet meemaken; Burke stierf in 1797.

⁴Uit: *Reflections on the Revolution in France*, E. Burke. Zie bijlage.

2.2.2 Thomas Paine

Mr. Thomas Paine, rond 1780

Mr. Thomas Paine was een Britse schrijver van pamfletten. Hij was niet echt actief in de politiek, maar vertrok op zijn 37e wel naar Amerika om daar te helpen met de Amerikaanse Revolutie. Zijn werk, *The Rights of Man*, is een direct antwoord op het werk van Mr. Burke en eigenlijk één grote weerlegging van *Reflections*. Ook het werk van Mr. Paine heb ik als bijlage bij dit werkstuk gevoegd.

Het standpunt van Mr. Paine is eigenlijk wel duidelijk. Hij is een fel voorstander van de Franse Revolutie. Hij schreef *The Rights of Man* in 1791 en het werd gepubliceerd in twee delen. Paine's werk was duidelijk bedoeld voor het simpele Engelse volk en daarom in makkelijker Engels geschreven. Hij lijkt ook met meer gevoel te schrijven:

*"But Mr. Burke appears to have no idea of principles when he is contemplating Governments. "Ten years ago," says he, "I could have felicitated France on her having a Government, without inquiring what the nature of that Government was, or how it was administered." Is this the language of a rational man? Is it the language of a heart feeling as it ought to feel for the rights and happiness of the human race? On this ground, Mr. Burke must compliment all the Governments in the world, while the victims who suffer under them, whether sold into slavery, or tortured out of existence, are wholly forgotten. It is power, and not principles, that Mr. Burke venerates; and under this abominable depravity he is disqualified to judge between them."*⁵

Mr. Paine lijkt veel gevoeliger. Hij vraagt zich af of Mr. Burke wel een hart bezit, dat meevoelt met de rechten van de gewone mens. Mr. Paine lijkt extreem in zijn verdediging voor het gewone volk (*"while the victims who suffer under them, (...) are wholly forgotten"*) en onderbouwt zijn argumenten voornamelijk met gevoel. Het is dus logisch dat het Engelse volk over het algemeen meer zijn kant koos. Toch bestaan niet al zijn argumenten en standpunten puur uit gevoel. Het onderstaande stukje spreekt een uitspraak van Mr. Burke op een mooie manier tegen:

*"What Mr. Burke considers as a reproach to the French Revolution (that of bringing it forward under a reign more mild than the preceding ones) is one of its highest honors. The Revolutions that have taken place in other European countries, have been excited by personal hatred. The rage was against the man, and he became the victim. But, in the instance of France we see a Revolution generated in the rational contemplation of the Rights of Man, and distinguishing from the beginning between persons and principles."*⁵

Wat Burke ziet als het grootste mankement van de Revolutie, vindt Paine dus juist het beste van de hele Revolutie; de mildere regering. Paine ziet de revolutionairen juist als rationele personen die de rechten van de mens in acht nemen bij het opzetten van hun regering.

Paine was vrij progressief voor zijn tijd. Hij was tegen het feit dat men macht kon erven, want wijsheid kan men toch ook niet erven? Ook pleitte hij voor gelijk onderwijs voor ieder kind. Dat liet echter nog wel even op zich wachten.

The Rights of Man sloeg goed aan bij de Fransen. De Girondijnen zorgden dat hij in de Franse Nationale Conventie kwam. Robbespiere, uit de oppositie, mocht hem echter niet zo. Paine heeft daarom nog een tijdje vast gezeten in Frankrijk, maar hij kwam weer vrij. Hij stierf in 1809.

⁵Uit: *The Rights of Man*, T. Paine. Zie bijlage.

2.3 Mijn persoonlijke standpunt over de kwestie Burke - Paine

Zelf heb ik de Franse Revolutie altijd al een belangrijke gebeurtenis gevonden. Hoewel ik gek ben van alle levensverhalen van de aristocratie die er bestaan, is de Franse Revolutie op zichzelf iets unieks. Voor het eerst sinds de *Glorious Revolution* in 1688 kwam het volk weer voor zichzelf op. Het lijkt mij de eerste stap naar de moderne tijd zoals wij die nu kennen. Zonder de Franse Revolutie had de moderne Europese samenleving er misschien heel anders uitgezien. Het *Anciène Regime* werd doorbroken en men kreeg meer gelijke rechten. Zelfs toen er na de Revolutie weer een vorst aan de macht kwam, kreeg deze nooit meer zoveel macht als de koningen van daarvoor.

Toch kan ik in beide standpunten wel een kern van waarheid vinden. Ik vind dat Burke zichzelf beter in woorden uitdrukt (het is echt mooi oud-Engels). Hij heeft duidelijk nagedacht over wat hij ging zeggen voordat hij het opschreef. Het feit dat hij wèl een voorstander van de Amerikaanse Revolutie was werkt in zijn voordeel. De Franse Revolutie was ook keihard, zeker toen alle Franse edelen stelselmatig onthoofd werden en zelfs de politieke leiders elkaar naar de guillotine gingen sturen. Wat dat betreft heeft Burke gelijk; je kunt aan het regime afzien dat de leiders weinig politieke ervaring hebben.

Paine drukt zichzelf veel meer uit in gevoel en laat duidelijk merken dat hij het volk probeert te bereiken. Hij gebruikt argumenten waarvan wij bij Nederlands leren dat men dat drogredenen noemt. Als voorbeeld: "*Is this the language of a rational man? Is it the language of a heart feeling as it ought to feel for the rights and happiness of the human race?*" In het stuk dat ik heb bestudeerd laat hij letterlijk zijn hart spreken. Toch vind ik dat wel mooi, want hij lijkt meer begaan met het lot van mensen dan Burke. Waarom hij dan niet schrikt van de koelbloedige moorden op de aristocratie lijkt mij echter wel een beetje vreemd.

Beide schrijvers hebben wel een stokpaardje, iets waar ze telkens op terug komen. Bij Burke zijn dat de epistels van Mr. Price, die hij onderhand om de vier zinnen quote. Veel van deze quotes heb ik dan ook uit de bijlage geknipt, omdat ze wel mooi zijn, maar heel hoogdravend. Ze voegen bovendien - naar mijn mening - weinig toe aan het standpunt dat Burke probeert uit te dragen. Het stokpaardje van Paine is de *Glorious Revolution* van 1688, waarnaar hij constant verwijst. Dat is ook de reden dat ik heb besloten om het tweede deel van de zestien delen van *The Rights of Man* te gebruiken en niet het eerste: daarin heeft hij het echt alleen maar over de *Glorious Revolution* en gaat hij nog niet echt in op Burke.

Uiteindelijk neig ik meer naar Paine, omdat hij, net zoals ik, een voorstander is van de Franse Revolutie. In essentie zijn onze standpunten hetzelfde. Het feit dat ik meer neig naar Paine, wil echter niet zeggen dat ik meteen een concrete tegenstander ben van Burke. Ook hij heeft zeker goede punten.

2.4 Émigrés in Engeland

Zodra de Franse Revolutie op gang kwam, begon de echte ellende voor de aristocratie. De *Assemblée Nationale* zocht een manier om alle mensen gelijk te straffen. Er werd beslist tot het doden van mensen, omdat je immers bij het 'slechts' pijnigen van mensen nog steeds verschil kan maken per klasse.

De executies aan het begin van het Schrikbewind moeten verschrikkelijk zijn geweest. De aristocratie werd bij bosjes uit hun huizen gerukt en gevangen gezet. Na een angstige periode in de gevangenis werd men dan in het gepeupel geduwd en net zolang in elkaar geslagen tot men het leven liet. Als je geluk had, werd je onthoofd met een botte bijl en was het wat sneller afgelopen.

Het was mede hierdoor dat de *Assemblée Nationale* besloot om een 'menselijke' manier van executeren te vinden. Het was Dr. Guillotine die met het idee van het snel en pijnloos onthoofden kwam; vandaar de naam guillotine. Het concept hiervoor was al in een aantal landen gebruikt en Dr. Guillotine ontwikkelde het verder door toevoeging van een scherp mes en een blok dat de nek vasthield.

Vaak werd de aristocratie, maar ook intellectuelen en prostituees, zonder een eerlijk proces veroordeeld. De meest gebruikte aanklacht was 'verraad tegen de Revolutie'. Gek genoeg waren Louis XVI en zijn gezin niet de eersten om de nieuwe guillotine 'uit te testen'. Zij werden pas een jaar na de in gebruik stelling van de guillotine geëxecuteerd, in 1793. Van juni 1793 tot juli 1794, ook wel de tijd van het Schrikbewind genoemd, werden ongeveer 25.000 mensen geëxecuteerd, dat aantal varieert bij verscheidene bronnen (van 15.000 tot 40.000 mensen). De stroom van executies kwam alleen tot een eind toen uiteindelijk de leiders van de Franse Revolutie elkaar naar de guillotine gingen sturen.

Het is begrijpelijk dat met zo'n gevaar vlak voor de deur veel Franse edelen probeerden te vluchten naar een veiligere plek. De meesten mensen probeerden eerst Oostenrijk en Pruisen, want daar kwam Marie-Antoinette immers vandaan.

Een goede tweede keus was echter Engeland, waar veel Fransen wel vrienden hadden zitten.

Tegen het eind van de achttiende eeuw was het aantal *émigrés* in Engeland gestegen tot ongeveer 40.000. De meesten daarvan zaten in de kustplaatsen zoals Brighton, want die waren vanuit Frankrijk gemakkelijk bereikbaar.

De Franse *émigrés* werden in Engeland door de gentry met open armen ontvangen. Zeker de absolute *high society*, het clubje rond George IV, had zeer veel medelijden met de aristocraten en nam ze liefdevol op in hun midden. De taal was geen probleem; Frans was toen net zo de *lingua franca* als het Engels nu is. Iedereen schakelde dus gewoon over naar het Frans en praatte dan verder.

Dat de Fransen indruk probeerden te maken met hun gruwelijk lot kan gerust gezegd worden. Er werden zogenaamde '*Victims' Balls*' gehouden voor iedereen die het Schrikbewind overleefd had. Je kwam alleen binnen met een bewijs dat er daadwerkelijk een familielid geëxecuteerd was. Zowel de Engelse vluchtelingen als de achterblijvers in Frankrijk gaven zulke bals.

Toch was het alleen de echte *high society* die echt zo pro Frankrijk was. Het gewone volk ging net zo met ze om als ze met de Engelse aristocratie omging en maakte verder niet echt ophef.

De 'dresscode' voor de *Victims' Balls*: het haar kort geknipt, een rood koordje om de nek als zijnde bloed en een 'X' achterop de rug om bij wijze van spreken de plaats aan te geven waar onthoofd moet worden.

2.5 Cruikshank en Gillray

Ze zijn al een aantal keren langsgelopen; de spotprenten van zowel George Cruikshank als James Gillray. Beiden worden tegenwoordig gerekend tot de grootste tekenaars van spotprenten van Engeland. Maar wie waren ze eigenlijk?

James Gillray (1757-1815) publiceerde zijn spotprenten en karikaturen vooral tussen 1792 en 1810. Hij kwam niet uit een rijke familie en werd op jonge leeftijd weggestuurd om geld te gaan verdienen met het graveren van letters. Dit werk vond hij echter saai en hij liep bij zijn baas weg. Later deed hij de Royal Academy en begon hij als portretschilder. Hij kreeg echter weinig klanten en moest toch weer zijn heil zoeken en het letter graveren. Vanaf 1782 (hij was toen 25) begon hij politieke karikaturen te tekenen.

Gillray had in zijn jonge jaren liberale ideeën, maar vanaf 1793 werd hij een trouwe aanhanger van William Pitt en de Tories (in die tijd de partij van de aristocratie). In zijn spotprenten geeft hij dan ook voornamelijk de Whigs (de partij voor de ondernemers) ervan langs. Zoals hij zelf zei: "De Whigs zijn niet rijk genoeg om mijn prenten te kopen, dus moet ik het hebben van de grotere portemonnees". Vanaf 1797 werd Gillray zelfs door de Tories betaald om spotprenten van de Whigs te tekenen en te publiceren in hun blad. In de Franse Revolutie nam Gillray een standpunt tegen de Fransen in; hij tekende regelmatig karikaturen van Frankrijk en Napoleon.

'The Plumb-pudding in danger.' Links William Pitt, rechts Napoleon. De twee verdelen de wereld; Engeland de zee, Napoleon het land. 1805

De andere grote spotprententekenaar uit die tijd was George Cruikshank (1792-1878). Hij was een stuk jonger dan James Gillray en Cruikshank is altijd een groot bewonderaar van hem geweest. Cruikshank kreeg het vak met de paplepel ingegoten; zijn vader Isaac Cruikshank was ook een politiek karikaturist. Cruikshank wordt gezien als de opvolger van Gillray.

Cruikshank was echter, in tegenstelling tot Gillray, niet zo politiek actief. Hij had niet echt sterke overtuigingen en zijn politieke prenten waren dan ook iets gematigder. Hij was in staat om onpartijdig zijn prenten te tekenen. Liever tekende Cruikshank karikaturen van de *high society* rondom George IV. Bovendien was hij diep geschokt door de *Peterloo Massacre* (zie hoofdstuk 3.3.2) en één van zijn bekendste prenten gaat daar dan ook over.

John Bull, 1798

Tot in de jaren '20 van de negentiende eeuw tekent Cruikshank politieke prenten, daarna is hij het enigszins zat. Later illustreert hij nog één van de eerste uitgaven van Charles Dickens' *Oliver Twist*. Pas in de jaren '50 van de negentiende eeuw komt hij weer terug met een paar spotprenten.

Gillray en Cruikshank hebben samen met een andere karikaturist, Thomas Rowlandson, veel gedaan in de spotprentencultuur. Zo hebben ze samen de typische weergave van de Engelsman, John Bull, bedacht.

3. Veranderingen door de Industriële Revolutie

De Industriële Revolutie was niet van hetzelfde soort als de Franse Revolutie. Er werd niet gevochten voor vrijheid, gelijkheid en broederschap. Het wordt een revolutie genoemd omdat het een enorme verandering teweegbracht. Toch hebben beiden Revoluties wel wat gemeen. Beiden zorgden voor enorme sociale veranderingen in de maatschappij. Hieronder zal ik gaan vertellen hoe de Industriële Revolutie verliep. Vervolgens licht ik de sociale veranderingen door de Industriële Revolutie toe.

3.1 Het verloop van de Industriële Revolutie in Engeland

Waar Nederland vrij laat was met industrialiseren (namelijk pas in aan het eind van de negentiende eeuw) was Engeland de eerste en praktisch een eeuw eerder. Rond de eeuwwisseling van de achttiende naar de negentiende eeuw was de industrialisatie in Engeland al in volle gang.

De Spinning Jenny

In midden achttiende eeuw zat de textielproductie nog heel anders in elkaar. Spinners en wevers werkten nog steeds thuis. Dit is de zogenaamde **cottage industry**: verschillende families zorgen voor de fabricatie van textiel. Een koopman brengt bij de ene familie ruwe katoen. Deze familie spint daar dan draden van. De koopman haalt het eindproduct dan weer op en laat opnieuw ruwe katoen achter. De draden van de ene familie brengt de koopman dan vervolgens weer naar een nieuwe familie, die er lappen van weeft, etc. Zo wordt de hele productie in feite in stukjes gehakt en hangt alles dus af van goede samenwerking. Dit ging een hele tijd goed, tot de vraag naar textiel steeg door

de enorme bevolkingsstijging in de achttiende eeuw; de bevolking van Engeland verdubbelde bijna in een eeuw tijd. De *cottage industry* kan zulke vraagsstijgingen niet aan.

Het eigenlijke echte begin van de Industriële Revolutie was de uitvinding van de *Spinning Jenny* in 1765, een handspinnmachine die werkte met acht spoelen en zo zestien draden tegelijk kon spinnen. Deze uitvinding werd gedaan door James Hargreaves en de *Spinning Jenny* had nog steeds een handaandrijving. Dit was gunstig voor de *cottage industry*; zo konden de spinners veel makkelijker aan de slag. Er zat echter wel een addertje onder het gras; de wever, die na de spinner in het productieproces kwam, kon de stijging in de garenproductie niet meer aan. Bovendien was het met de hand bedienen van de *Spinning Jenny* nog best een hele klus.

In 1769 kwam Richard Arkwright met een nieuwe aanvullende uitvinding: de *Spinning Frame*, later ook wel *Water Frame* genoemd. Deze spinnmachine was een stuk groter dan de *Spinning Jenny* en kon daarom niet meer met de hand bediend worden; hij werkte dan ook op waterkracht. Wat dat voor gevolgen had voor de werkers is een beetje dubbel. Aan de ene kant zorgde de waterkracht bedienen met enorme watermolens voor extra werkgelegenheid, maar de spinnmachine zelf nam natuurlijk het werk van de spinners over. Toch was ook deze machine was niet bepaald perfect omdat hij met een hoop kracht slechts één draad tegelijk kon spinnen. Bovendien kon deze machine niet meer bij iedereen thuis staan; hij was immers afhankelijk van een waterbron. Eén van de eerste fabrieken die werd gebouwd was dan ook een huisvesting voor een aantal van die *Water Frames*.

De twee bovenstaande uitvindingen waren voer voor Samuel Crompton, die in 1779 kwam met de *Spinning Mule*, een combinatie van de *Spinning Jenny* en de *Water Frame*. Hij combineerde de productiecapaciteit van de *Spinning Jenny* en het systeem van waterkracht van de *Water*

Frame tot één grote machine die sneller en meer garen kon spinnen dan de twee vorige uitvindingen. Ook de *Spinning Mule* was te groot om thuis te gebruiken en zorgde daarom voor de opkomst van textiel fabrieken.

Hoewel deze machines de Industriële Revolutie in gang zetten, was het de komst van de stoommachine die een grote doorbraak was. Het principe van het laten lopen op stoom van machines was al eind 17^e eeuw bedacht door een ander. Het werd toen gebruikt om volgelopen mijnen leeg te pompen. Het was echter James Watt die met zijn verbeteringen zorgde voor een goed bruikbare stoommachine. Nadat hij in 1763 de stoommachine al significant had verbeterd, zorgde hij rond 1782 voor zo'n goede verbetering dat het principe gebruikt kon worden voor de spinmachines. Hierdoor was waterkracht niet meer nodig en waren de fabrieken niet meer afhankelijk van waterbronnen. Ze konden nu dus overal gebouwd worden.

Nu de spin- en stoommachines niet meer op water liepen was er een andere manier nodig om ze aan te drijven. Deze werd gevonden in kolen. Hierdoor kwam de hele mijnindustrie ook op gang. Vóór de Industriële Revolutie waren de mijnen niet echt diep. Een paar meter onder de oppervlakte was genoeg om aan de vraag te kunnen voldoen. De stoommachine zorgde echter voor een enorme vraag naar steenkool en (in mindere mate) houtskool. Men ging dus ook op zoek naar manieren om steenkool te besparen zodat er machines mee aangedreven konden worden. Henry Cort kwam op het idee om ruwijzer op zodanige manier tot smeedijzer te bewerken dat hiervoor geen houtskool meer nodig was, maar cokes gebruikt konden worden. Hierdoor bleef er meer steenkool over om de machines te laten lopen. Door de stijgende vraag werden de steenkoolmijnen dieper en donkerder en dus ook steeds gevaarlijker; door het brandbare gas dat onder de grond zit kon men geen kaarslicht gebruiken. Daarnaast werd de hoeveelheid steenkool steeds zwaarder om te vervoeren; inmiddels te zwaar voor paarden. Bovendien waren er, met de Napoleontische Oorlogen, simpelweg niet genoeg paarden om al het werk te doen. Er moest dus een nieuwe manier komen.

Deze werd gevonden in de eerste spoorlijnen. De rails die de paarden moest helpen met het trekken van de karren met steenkool lagen er immers al, dus daar kon gebruik van gemaakt worden. De ontwikkeling van de eerste goede stoomlocomotief nam een behoorlijk aantal jaren in beslag; van ongeveer 1801 tot 1812. De eerste man die een stoomlocomotief ontwikkelde was Richard Trevithick, de zoon van een mijnwerker. Het was ook zijn (verbeterde) ontwerp dat op 21 februari 1804 voor het eerst een aantal mensen (mijnwerkers) en een lading staal vervoerde over een afstand van ongeveer zestien kilometer. De trein deed er meer dan vier uur over, maar het was een mijlpaal! Het zou echter nog tot 1812 duren voordat stoomlocomotieven daadwerkelijk paarden gingen vervangen in het vervoeren van steenkool. Deze locomotieven waren alweer ontwikkeld door anderen, namelijk Blenkinson en Murray. Hun eerste trein, *The Prince Regent*, werd enthousiast bekeken door duizenden belangstellenden als hij met zijn gangetje van 16 kilometer/uur voorbij toefde. Het zou echter nog eventjes duren (tot 1830) voordat het personenvervoer per trein op gang kwam.

Eén belangrijke vraag blijft echter nog open; hoe kon het dat juist Engeland echt de eerste was met industrialiseren, en niet een ander land? Het antwoord op die vraag heeft twee kanten. Aan de ene kant was het zo dat Engeland, in tegenstelling tot landen als Frankrijk, een goede centrale bank had en een goed leensysteem, waardoor men relatief weinig tegenstand kreeg bij het opstarten van een bedrijfje en er een vrije markt economie kon ontstaan. Aan de andere kant was het vermoedelijk de mentaliteit van Engelse ondernemers die ze de voorsprong op andere landen gaf. Zo'n revolutie vindt nooit plaats als er geen mensen zijn die *willen* dat hij plaatsvindt. Al met al had Engeland voldoende grondstoffen en *goodwill* om vooruit te gaan in de industrie.

3.2 Sociale effecten van de Industriële Revolutie

Zoals eerder gezegd, hebben zowel de Franse - als de Industriële Revolutie gemeen dat ze zorgden voor grote verandering in de verstandhouding tussen het volk en de aristocratie. Bij de Industriële Revolutie kwam dat door de opkomst van de fabrieken en de daarin werkzame arbeidersklasse.

Dit had gevolgen voor de Engelse *gentry*, dikwijls landbezitters. Veel van de grotere landgoederen, zoals *Chatsworth* en *Blenheim* lagen in het noorden van Engeland, in de *East Midlands*. En laat dat nou net de plek zijn waar de industrie en de mijnen in opkomst waren! Er was dan ook kans dat sommige van die landgoederen plaats moesten maken voor spoorlijnen en fabrieken. En had je geluk, dan was er 'slechts' stankoverlast.

Er zijn weinig echte bronnen van verontwaardigde *gentry* over de Industriële revolutie te vinden. Een mooi fictieel voorbeeld vind ik echter de roman *Cranford* van Elizabeth Gaskell. Dit gaat over het fictionele dorpje *Cranford* in het Noorden van Engeland, dat grenst aan een groot landgoed. Het verhaal speelt in de tijd van de Industriële Revolutie en als lezer volg je de bewoners en zie je hoe ze met die veranderingen omgaan. Opgegeven moment wordt het grote landgoed van één van de personages bedreigd door een spoorlijn die daar komt te liggen. Het hele dorp is in shock:

*"The railroad will cut across Sir Charles's estate and power towards us like a bull that cannot be stopped, and by 1845 we shall be utterly undone!"*⁶

Ik vind dat deze quote goed de onmacht laat zien die de *gentry* vermoedelijk gevoeld heeft bij alle veranderingen. Hoewel deze uitspraak natuurlijk is gedaan door een verzonnen karakter, zit er naar mijn mening wel een kern van waarheid in.

Voor de werkende klassen was de verandering veel groter. Vroeger konden ze gewoon thuis aan de slag (zeker de mensen in de textielindustrie), maar door de komst van de grote machines werden ze gedwongen in fabrieken aan de slag te gaan. Eigen werktijden of eigen werktempo bepalen was er dus niet meer bij. Hele gezinnen vertrokken naar de fabrieken voor werkweken van soms wel 68 uur (zes dagen per week, dertien uur per dag). De verslechtering van arbeidsomstandigheden is echter niet typerend voor de Industriële Revolutie; ook vóór die tijd waren lange uren en slechte arbeidsomstandigheden geen uitzondering. De Industriële Revolutie deed echter niets om die situatie ook daadwerkelijk te verbeteren.

Ook in de Industriële Revolutie waren er tegengestelde belangen en waren er dus ook tegengestelde gevolgen. Aan de ene kant hebben we Robert Owen, een fabriekseigenaar die opkwam voor zijn werknemers, en aan de andere kant is er een demonstratie die uit de hand loopt in St. Peters. In de volgende paragrafen zal ik proberen om deze tegenstelling wat meer toe te lichten.

⁶Uit: *Cranford*, Elizabeth Gaskell

3.3 Sociale onrust binnen de Industriële Revolutie; Ned Ludd en *Peterloo Massacre*

3.3.1 Ned Ludd

De werkloosheid die ontstond door het in gebruik nemen van machines in de Industriële Revolutie, gecombineerd met de slechte arbeidsomstandigheden, zorgden voor de vorming van de zogenaamde *Luddites* of Luddieten. Dit was een groep arbeiders die zich noemden naar de figuur Ned Ludd, die zou leven in Sherwood Forest. Of deze echt bestaan heeft is nog steeds niet duidelijk.

De Luddieten hadden een enorme hekel aan de machines in de fabrieken die ervoor zorgden dat zij geen werk meer hadden. Ze moesten nu veel langere uren werken om hetzelfde te verdienen. Deze groep brak los in de jaren 1810 tot 1813 en sloeg bij alle fabrieken in de buurt van Nottinghamshire, Yorkshire en Lancashire de machines tot moes.

Een bekend volksliedje uit die tijd geeft wat inzicht in de beweegredenen van de Luddieten. Het heet *General Ludd's Triumph* en is een aantal coupletten lang. Het gehele lied, met een vertaling, heb ik als bijlage toegevoegd.

*"The guilty may fear, but no vengeance he aims
At [the] honest man's life or Estate
His wrath is entirely confined to wide frames
And to those that old prices abate
These Engines of mischief were sentenced to die
By unanimous vote of the Trade
And Ludd who can all opposition defy
Was the grand Executioner made
(...)
Let the wise and the great lend their aid and advice
Nor e'er their assistance withdraw
Till full fashioned work at the old fashioned price
Is established by Custom and Law
Then the Trade when this arduous contest is o'er
Shall raise in full splendour its head
And colting and cutting and squaring no more
Shall deprive honest workmen of bread"*⁷

Een oproep van de Luddieten, een poster uit 1811

Binnen de Luddieten waren de meningen vermoedelijk verschillend. Er zullen mannen zijn geweest die alleen maar wraak wilden nemen op de machines. Er zijn echter ook bronnen die melden dat de Luddieten nog een soort revolutie op het oog hadden. Ze waren dus niet zozeer gefixeerd op de technologie alleen. Ook zouden de Luddieten de machines stukslaan omdat de vaste prijzen werden opgeheven om een vrije markt economie op te starten. Hierdoor hebben de arbeiders en boeren immers geen zekerheid.

De Luddieten werden door de Engelse regering keihard aangepakt. In 1813 kwam er de zogenaamde *Frame Breaking Act* die ervoor zorgde het vernielen van machines vanaf toen werd gezien als een kapitale misdaad, dus een misdaad waar de doodstraf op stond. Bovendien werden er behoorlijk wat soldaten naar het noorden gestuurd om de Luddieten in toom te houden. Straffen voor de Luddieten bestonden uit onder andere verbanning naar Australië en ophanging. De voornaamste reacties tegen deze behandeling kwamen van Lord Byron en Robert Owen, waarover ik later wat meer vertel. De beweging van de Luddieten bloedde door deze zware straffen enigszins dood. In 1817 stopte de beweging geheel.

⁷ Uit: *General Ludd's Triumph*, volkslied

3.3.2 Peterloo Massacre

Een ander voorbeeld van onrust veroorzaakt door de Industriële Revolutie is het zogenaamde *Peterloo Massacre*. Dit was een enorme rel in Manchester, op St. Peters Field. De naam Peterloo werd later spottend gegeven, als contrast tegen de overwinning op Napoleon in Waterloo, vier jaar eerder.

De rel was op 16 augustus 1819 en begon rustig en netjes. Een grote groep arbeiders was bij elkaar gekomen om te demonstreren tegen de Graanwetten, die door een importheffing op buitenlands graan vooral de grote Engelse landeigenaren beschermden. Door deze wetten stegen de prijzen en waren de arbeiders genoodzaakt meer te betalen voor graan van een mindere kwaliteit.

Er heerste sinds het eind van de Napoleontische oorlogen, in 1815, werkloosheid en honger. Bovendien had het noorden van Engeland nog steeds weinig invloed in het parlement; op dat moment werd heel het noorden van Engeland, met een bevolking van ongeveer één miljoen vertegenwoordigd door slechts twee MP's, namelijk die van Lancaster. Dit terwijl ongeveer de helft van het Engelse parlement werd gekozen door slechts 154 mensen! De verhoudingen klopten niet en men wilde hervormingen in het parlement.

De demonstratie op 16 augustus werd georganiseerd door Joseph Johnson (leider van de Manchester Patriotic Union) en Henry Hunt, die gaan zou spreken op de dag zelf. De demonstratie werd keurig aangekondigd en kreeg kritiek van de pers; een stelletje vieze, ongewassen arbeiders die een beetje gaan protesteren! Dat moeten we nog maar zien! Mede hierdoor waren Johnson en Hunt er erg op gebrand om de mensen die kwamen demonstreren er netjes uit te laten zien. De demonstratie werd een week van tevoren gerepeteerd en de demonstranten kregen te horen hoe ze zich moesten gedragen. Alles verliep dus ordelijk.

Wat Johnson en Hunt niet wisten, was dat er een spion van de Engelse overheid rondliep. De brief die Johnson naar Hunt schreef over 16 augustus werd onderschept en gekopieerd. Dit zorgde ervoor dat de overheid onmiddellijk een regiment van 600 soldaten, de 15th Hussars, naar Manchester stuurde. Daarnaast kwamen nog een paar honderd mannen van de infanterie en nog veel meer soldaten van de cavalerie naar Manchester toe. Het totale aantal kwam uit op ongeveer 2000 (!) soldaten. De grootte van de demonstrerende groep is volgens verschillende bronnen moeilijk te schatten; aantallen variëren van 30.000 tot 150.000. Een logische gok zou 60.000 zijn, ongeveer de helft van de inwoners rond de directe omgeving van Manchester in die tijd. De groep zag er de bewuste dag netjes uit; niemand had wapens bij zich en veel mensen hadden voor de gelegenheid hun zondagse kleren aangedaan.

Alles ging vredig tot de soldaten aankwamen. Wat er toen gebeurde is bijna niet te vergelijken met eerdere aanvallen. Soldaten op paarden sloegen met hun zwaarden in het wilde weg in het rond. Groepen soldaten sloten hele groepen mensen in en sloegen en schoten waar ze maar konden. Het waren vooral de ongetrainde mannen uit de lokale regimenten die zo los gingen. De goed opgeleide *Hussars* probeerden de boel enigszins te sussen, maar dat mocht niet meer baten. In tien minuten tijd was heel St. Peters Field een chaos. Er vielen in totaal ongeveer 600 gewonden en 11-15 doden, waaronder één kind van slechts twee jaar oud en vier vrouwen. Nog zeker 150 vrouwen raakten gewond!

Het volk reageerde geschokt en woedend op het nieuws van de rel. De krant *Manchester Observer* was de eerste die met de naam 'Peterloo' kwam als oneerbiedige tegenhanger van Waterloo. De Engelse overheid stond aan de kant van de legers en ondersteunde hun acties. In Manchester daarentegen, werd een petitie gehouden tegen het geweld met een resultaat van 4800 handtekeningen. De *Prince Regent's* populariteit bereikte een dieptepunt toen hij openlijk de legers feliciteerde met het 'succesvol herstellen van de orde'. Peterloo had echter geen versnellend effect op de hervormingen in het Engelse parlement; deze zouden nog ongeveer vijftien jaar op zich laten wachten.

3.4 Sociale verbeteringen binnen de Industriële Revolutie

3.4.1 Robert Owen: een nieuwe kijk op de maatschappij

Ik heb besloten een stukje te vertellen over Robert Owen omdat hij één van de weinige fabriekseigenaren was die daadwerkelijk opkwam voor zijn werknemers en probeerde hun arbeidsomstandigheden te verbeteren. Zo kwam hij ook op voor de Luddieten, die na hun uitbraak op gruwelijke manieren gestraft werden; de meesten werden meteen opgehangen, de rest in de gevangenis gegooid. Dit kwam allemaal door een vrij gemene wet, *the Combination Act*, die verbood om in opstand te komen tegen een werkgever. Deze wet was echter vrij stiekem uitgegeven en er werd niet zo vaak op gewezen.

Robert Owen zorgde als één van de eersten echt voor zijn werknemers, door ze betere lonen uit te betalen en de kinderen van de werknemers scholing te bieden. Zijn ideeën over religie (hij was sterk atheïstisch) en de manier waarop men zijn werknemers zou moeten behandelen schreef hij op in een pamflet, *A New View of Society*, dat hij in 1813 uitgaf. Dit pamflet bestaat uit vier essays. Een aantal relevante passages heb ik als bijlage bij dit werkstuk toegevoegd.

Robert Owen, jaar onbekend

Owen noemde zijn werknemers vaak de ‘levende machines’, tegenover de gewone machines in de fabriek. Over de behandeling van de ‘levende machines’ schreef hij als volgt:

*“When you shall acquire a right knowledge of these, of their curious mechanism, of their self-adjusting powers; when the proper main spring shall be applied to their various movements -- you will become conscious of their real value, and you will readily be induced to turn your thoughts more frequently from your inanimate to **your living machines**; and you will discover that the latter may be easily trained and directed to procure a large increase of pecuniary gain, while you may also derive from them a high and substantial satisfaction.”⁸*

Wat Owen dus zegt is, dat wanneer men zijn werknemers goed behandelt, zij veel productiever zullen zijn, dus dat men dat offer zou moeten brengen. Persoonlijk vind ik de manier waarop Robert Owen over werknemers spreekt een beetje neerbuigend, maar waarschijnlijk bedoelde hij dat niet zo. Anders was hij nooit zo opgekomen voor zijn werknemers, want dat moet hem toch ook geld gekost hebben.

Ook over kinderarbeid heeft hij een duidelijke mening:

*“It is not to be supposed that children so young could remain, with the intervals of meals, from six and the morning until seven in evening, in constant employment, on their feet within cotton mills, and afterwards acquire such proficiency in education. And so it proved; for many of them became dwarfs in body in mind, and some were deformed. (...)
The error proceeded from the children being sent from the workhouses at age much too young for employment. They ought to have been detained four years longer, and educated; and then some of the evils which followed would have been prevented.”⁸*

Zelf was Robert Owen niet van hoge komaf (slechts de zoon van een winkelhouder), maar hij wist zich op te werken tot baas van een fabriek. Waarschijnlijk kon hij hierdoor goed inzien dat zijn arbeiders ook behoeften hadden, waarin hij relatief makkelijk kon voorzien. Andere fabriekseigenaren, dikwijls al rijkere investeerders, konden of wilden dit niet inzien.

⁸ Uit: *A New View of Society*, Robert Owen

3.4.2 De eerste sociale wetten

Ook kinderarbeid was een bekend aspect van het fabrieksleven. Kinderen waren klein en konden makkelijk tussen de machines kruipen. Ze kostten bovendien minder dan een volwassene, terwijl ze ongeveer even hard werkten. Werkdagen van zes uur 's ochtends tot zes uur 's avonds waren normaal en dikwijls kregen kinderen daarna nog een soort poging tot les. Het is begrijpelijk dat dit zorgde voor grote kindersterfte in de fabrieksregio's. Pas in 1833 kwam de eerste wet die ervoor zorgde dat kinderen onder de negen jaar niet mochten werken.

Het waren de zogenaamde Factory Acts die ervoor moesten zorgen dat de omstandigheden van arbeiders in fabrieken verbeterden. De eerste Factory Act stamt al uit 1802 en was bedoeld om werkdagen te reguleren. Kinderen onder de dertien jaar mogen maximaal acht uur achter elkaar werken, kinderen van veertien tot achttien maximaal twaalf. Bovendien mochten ze 'slechts' werken tussen zes uur 's ochtends en negen uur 's avonds. Wat het addertje onder het gras van deze wet is, is dat de kinderen maar zoveel uur 'achter elkaar' mogen werken; met één uur eetpauze kun je kinderen dus alsnog twaalf tot vijftien uur aan de slag houden. En zoals dat gaat met wetten; in het begin houd je je er als fabriekseigenaar heel streng aan, maar na een aantal jaar neemt dat af als er geen consequenties volgen op je gedrag.

Kinderarbeid was begin 1800 heel gewoon

De Factory Act in 1833 wordt gezien als de wet die voor het eerst kinderen verbood om te werken. In de wet stond:

- Geen werkende kinderen onder de negen jaar
- Werkgevers moeten een vergunning hebben voor werkende kinderen
- Kinderen van 9-13 jaar mogen niet meer dan negen uur per dag werken
- Kinderen van 13-18 jaar mogen niet meer dan twaalf uur per dag werken
- Kinderen onder de achttien mogen 's nachts niet werken
- Kinderen moeten twee uur per dag naar school
- Er moet een controle komen op bovenstaande regels

Het is goed om te zien dat er al een soort poging wordt gevormd tot leerplicht. Het lukte echter lang niet altijd om kinderen ook daadwerkelijk naar school te krijgen.

4. Conclusie

4.1 Antwoord op de hoofdvraag

Inmiddels is het tijd geworden voor de conclusie van mijn werkstuk! Mijn onderzoeksvraag is:

“In welke mate kon de Engelse elite zijn levensstijl behouden, ondanks de invloed van de Franse Revolutie en de Industriële Revolutie?”

Het antwoord hierop is redelijk moeilijk te geven, omdat de term ‘in welke mate’ altijd een beetje subjectief zal blijven. Bovendien verschilt de mate van verandering natuurlijk per persoon. Toch zal ik een poging doen de vraag te beantwoorden.

In mijn werkstuk heb ik me puur gefocust op de Engelse elite gedurende de grote revoluties. De Franse Revolutie heeft daarom niet zo gek veel invloed gehad op de levensstijl van de elite als men zou denken; immers, de Franse Revolutie was in Frankrijk en niet in Engeland. Er zullen zeer weinig tot geen Engelse edelen zijn geweest die hun hoofd verloren onder de guillotine. Ik ben wel te weten gekomen dat de Engelse *gentry* een aantal Franse *émigrés* heeft opgevangen in tijden van nood. Dit zal de levensstijl van de Engelse elite hoe dan ook hebben beïnvloed, maar waarschijnlijk alleen op een positieve manier. Alle mode, roddels en feestjes die de Fransen meenamen zullen ongetwijfeld zeer amusant zijn geweest. Voor deze informatie was het boek *An Elegant Madness* van Venetia Murray van onschatbare waarde. Ik heb bijna heel het internet afgezocht op zoek naar informatie over deze *émigrés*, maar veel informatie, naast de definitie van de term, was er niet. Het eerste hoofdstuk in dit boek gaf me precies de informatie die ik nodig had. Edmund Burke en Thomas Paine gaven me weer een heel goed beeld van de Britse visie op de Franse Revolutie.

De Industriële Revolutie had daarentegen meer invloed op de levensstijl van de elite. Landgoederen werden bevuild met nieuwe fabrieken, er braken opstanden van de werkende klasse uit en bovendien zal alle vervuiling ook geen pretje zijn geweest. Er zullen echter ook goede kanten aan de veranderingen hebben gezeten; het vervoer per trein kwam op, kleding werd goedkoper en later kwam er zelfs gasverlichting! Voor de informatie die ik nodig had was, grappig genoeg, een biografie over George IV (*The Prince of Pleasure and His Regency*) door J.B. Priestley ontzettend handig. Deze man schreef namelijk niet alleen over het leven van George IV zelf, maar ook over de ontwikkelingen in Engeland tijdens zijn regentschap. In het hoofdstuk over het jaar 1813 staat dan ook een heel stuk Industriële Revolutie beschreven. Hij legt het accent echter wel op de uitvindingen in die tijd en minder op de sociale veranderingen in die tijd. Voor de sociale veranderingen kon ik daarom beter terecht op internet, waar de site *History Guide* een heel mooi stuk heeft geschreven over de Industriële Revolutie. Bovendien was het stuk van Robert Owen ook van geweldig op dat gebied.

Het concrete antwoord op mijn hoofdvraag is dus:

Naar mijn mening kon de Engelse elite zijn levensstijl in redelijke mate *in stand houden*. De levensstijl zo kenmerkend voor de Regency, kon echter niet in de exacte vorm *behouden* worden. Dat was waarschijnlijk ook op geen enkele manier mogelijk. Zolang de tijd voorschrijdt zal een levensstijl hoe dan ook veranderen. We zijn genoodzaakt ons aan te passen aan de vordering van de tijd. Maar wat zou het fijn zijn geweest als we nog wat van de frivoliteit van de *Regency* hadden kunnen behouden tot in de 21^e eeuw!

4.2 Reflectie en verantwoording

Ik zal het maar meteen eerlijk zeggen: ik vond het ontzettend moeilijk om dit profielwerkstuk te schrijven en vooral om het op tijd af te krijgen. Er ging zoveel meer tijd in het uitwerken zitten dan ik had verwacht! Als iemand mijn logboek zou doorlezen, kan diegene wel zien hoeveel twijfels en stressmomenten ik het afgelopen half jaar (of langer) heb gehad.

Zo'n grote opdracht als dit, waarbij niet iedere week gepresteerd hoeft te worden, is eigenlijk heel gemeen. Je kunt het te makkelijk uitstellen en het op het laatste moment laten aankomen. Als ik het al heel druk had met mijn huiswerk, had ik op een vrije woensdagmiddag regelmatig het idee dat ik wel een vrije middag verdiend had, terwijl ik beter aan dit profielwerkstuk had kunnen werken. Als ik iedere week had gedaan wat ik met mezelf had afgesproken, was dit profielwerkstuk misschien voor de Kerst al af geweest! Als ik een tip zou moeten geven aan de mensen die volgend jaar hun PWS maken, zou ik zeggen goede planning een VEREISTE is. Houd jezelf niet voor de gek door steeds uit te stellen, want dat gaat niet goed.

Toch ben ik wel een klein beetje trots op mezelf dat mijn profielwerkstuk heb geschreven zoals het nu geworden is. Naar mijn idee had ik mezelf er een stuk slechter vanaf kunnen maken! Zeker het uitwerken van de eerste deelvraag vond ik gewoon zo ontzettend leuk! Die hele stijl van leven, de mode van die tijd... Helaas heb ik hierdoor nog steeds twijfels over het evenwicht van de eerste deelvraag in verhouding tot de rest. In mijn enthousiasme heb ik het waarschijnlijk iets te bont gemaakt. Ik kan het echter ook niet over mijn hart verkrijgen om erin te gaan knippen!

Ik moet zeggen dat na die eerste deelvraag mijn interesse een beetje afzwakte, maar de Franse Revolutie vond ik met extra research toch erg interessant en leuk om uit te werken. Over de Industriële Revolutie kan ik helaas nog steeds niet meer zeggen dan dat het onderzoeken daarvan een noodzakelijk kwaad was. Ik kan me nog steeds niet interesseren voor die donkere periode en de saaie Victoriaanse tijd die daarop volgt. Mijn mening is, al onderzoekende, ook niet beter geworden.

Als ik één ding mocht veranderen, dan had ik ervoor gekozen om een persoon als onderwerp te nemen. Halverwege mijn profielwerkstuk betrapte ik mezelf erop dat ik een tijdperk uitwerken heel moeilijk vond. Ik had veel beter het leven van bijvoorbeeld George IV kunnen uitwerken. Al met al ben ik best tevreden, het had erger kunnen aflopen. Na zo'n prestatie mag men best een beetje trots op zichzelf zijn, vind ik!

Verantwoording

Allereerst ben ik erg blij met de schrijvers van de boeken die ik heb gebruikt, want zonder hen was ik vast een stuk minder ver gekomen in mijn onderzoek. Hun namen zijn te vinden in de bronnenlijst. Ook Wikipedia ben ik eeuwig dankbaar voor alle inleidende informatie, waardoor ik me veel beter kon inleven in een onderwerp. Voor de rest waren natuurlijk alle sites die op mijn bronnenlijst staan een heel goede hulp.

Verder ben ik ook blij met de Messrs. Burke, Paine en Owen voor het schrijven van hun stukken en het laten verlopen van hun auteursrecht, waardoor ik ze zo kon gebruiken.

De plaatjes op de voorkant komen van Hibiscus Sinensis.com, een hele goede site die tjokvol staat met plaatjes uit de *Regency*.

En als laatste sta ik voor eeuwig in het krijt bij Miss Jane Austen, die door het schrijven van *Pride and Prejudice* ervoor heeft gezorgd dat ik geïnteresseerd raakte in de *Regency*.

5. Bijlagen

5.1 Reflections on the Revolution in France, by Edmund Burke, 1790

Deze bijlage bestaat slechts uit het eerste deel van Reflections. Ik heb irrelevante passages weggehaald en vervangen door (...).

IT MAY NOT BE UNNECESSARY to inform the reader that the following Reflections had their origin in a correspondence between the Author and a very young gentleman at Paris, who did him the honor of desiring his opinion upon the important transactions which then, and ever since, have so much occupied the attention of all men. An answer was written some time in the month of October 1789, but it was kept back upon prudential considerations. That letter is alluded to in the beginning of the following sheets. (...)

Dear Sir,

You are pleased to call again, and with some earnestness, for my thoughts on the late proceedings in France. I will not give you reason to imagine that I think my sentiments of such value as to wish myself to be solicited about them. They are of too little consequence to be very anxiously either communicated or withheld. It was from attention to you, and to you only, that I hesitated at the time when you first desired to receive them. In the first letter I had the honor to write to you, and which at length I send, I wrote neither for, nor from, any description of men, nor shall I in this. My errors, if any, are my own. My reputation alone is to answer for them.

You see, Sir, by the long letter I have transmitted to you, that though I do most heartily wish that France may be animated by a spirit of rational liberty, and that I think you bound, in all honest policy, to provide a permanent body in which that spirit may reside, and an effectual organ by which it may act, it is my misfortune to entertain great doubts concerning several material points in your late transactions.

YOU IMAGINED, WHEN YOU WROTE LAST, that I might possibly be reckoned among the approvers of certain proceedings in France, from the solemn public seal of sanction they have received from two clubs of gentlemen in London, called the Constitutional Society and the Revolution Society.

I certainly have the honor to belong to more clubs than one, in which the constitution of this kingdom and the principles of the glorious Revolution are held in high reverence, and I reckon myself among the most forward in my zeal for maintaining that constitution and those principles in their utmost purity and vigor. It is because I do so, that I think it necessary for me that there should be no mistake. Those who cultivate the memory of our Revolution and those who are attached to the constitution of this kingdom will take good care how they are involved with persons who, under the pretext of zeal toward the Revolution and constitution, too frequently wander from their true principles and are ready on every occasion to depart from the firm but cautious and deliberate spirit which produced the one, and which presides in the other. (...)

Your National Assembly seems to entertain much the same opinion that I do of this poor charitable club. As a nation, you reserved the whole stock of your eloquent acknowledgments for the Revolution Society, when their fellows in the Constitutional were, in equity, entitled to some share. Since you have selected the Revolution Society as the great object of your national thanks and praises, you will think me excusable in making its late conduct the subject of my observations. The National Assembly of France has given importance to these gentlemen by adopting them; and they return the favor by acting as a committee in England for extending the principles of the National Assembly. Henceforward we must consider them as a kind of privileged persons, as no inconsiderable members in the diplomatic body. (...)

In the ancient principles and conduct of the club, so far at least as they were declared, I see nothing to which I could take exception. I think it very probable that for some purpose new members may have entered among them, and that some truly Christian politicians, who love to dispense benefits but are careful to conceal the hand which distributes the dole, may have made

them the instruments of their pious designs. Whatever I may have reason to suspect concerning private management, I shall speak of nothing as of a certainty but what is public.

For one, I should be sorry to be thought, directly or indirectly, concerned in their proceedings. I certainly take my full share, along with the rest of the world, in my individual and private capacity, in speculating on what has been done or is doing on the public stage in any place ancient or modern; in the republic of Rome or the republic of Paris; but having no general apostolical mission, being a citizen of a particular state and being bound up, in a considerable degree, by its public will, I should think it at least improper and irregular for me to open a formal public correspondence with the actual government of a foreign nation, without the express authority of the government under which I live.

I should be still more unwilling to enter into that correspondence under anything like an equivocal description, which to many, unacquainted with our usages, might make the address, in which I joined, appear as the act of persons in some sort of corporate capacity acknowledged by the laws of this kingdom and authorized to speak the sense of some part of it. (...) The world would then have the means of knowing how many they are; who they are; and of what value their opinions may be, from their personal abilities, from their knowledge, their experience, or their lead and authority in this state. To me, who am but a plain man, the proceeding looks a little too refined and too ingenious; it has too much the air of a political strategem adopted for the sake of giving, under a high-sounding name, an importance to the public declarations of this club which, when the matter came to be closely inspected, they did not altogether so well deserve. It is a policy that has very much the complexion of a fraud.

I flatter myself that I love a manly, moral, regulated liberty as well as any gentleman of that society, be he who he will; and perhaps I have given as good proofs of my attachment to that cause in the whole course of my public conduct. I think I envy liberty as little as they do to any other nation. But I cannot stand forward and give praise or blame to anything which relates to human actions, and human concerns, on a simple view of the object, as it stands stripped of every relation, in all the nakedness and solitude of metaphysical abstraction. Circumstances (which with some gentlemen pass for nothing) give in reality to every political principle its distinguishing color and discriminating effect. The circumstances are what render every civil and political scheme beneficial or noxious to mankind. Abstractedly speaking, government, as well as liberty, is good; yet could I, in common sense, ten years ago, have felicitated France on her enjoyment of a government (for she then had a government) without inquiry what the nature of that government was, or how it was administered? Can I now congratulate the same nation upon its freedom? Is it because liberty in the abstract may be classed amongst the blessings of mankind, that I am seriously to felicitate a madman, who has escaped from the protecting restraint and wholesome darkness of his cell, on his restoration to the enjoyment of light and liberty? Am I to congratulate a highwayman and murderer who has broke prison upon the recovery of his natural rights? This would be to act over again the scene of the criminals condemned to the galleys, and their heroic deliverer, the metaphysic Knight of the Sorrowful Countenance.

When I see the spirit of liberty in action, I see a strong principle at work; and this, for a while, is all I can possibly know of it. The wild gas, the fixed air, is plainly broke loose; but we ought to suspend our judgment until the first effervescence is a little subsided, till the liquor is cleared, and until we see something deeper than the agitation of a troubled and frothy surface. I must be tolerably sure, before I venture publicly to congratulate men upon a blessing, that they have really received one. Flattery corrupts both the receiver and the giver, and adulation is not of more service to the people than to kings. I should, therefore, suspend my congratulations on the new liberty of France until I was informed how it had been combined with government, with public force, with the discipline and obedience of armies, with the collection of an effective and well-distributed revenue, with morality and religion, with the solidity of property, with peace and order, with civil and social manners. All these (in their way) are good things, too, and without them liberty is not a benefit whilst it lasts, and is not likely to continue long. The effect of liberty to individuals is that they may do what they please; we ought to see what it will please them to do, before we risk congratulations which may be soon turned into complaints. Prudence would dictate this in the case of separate, insulated, private men, but liberty, when men act in bodies, is power. Considerate people, before they declare themselves, will observe the use which is made of power and particularly of so trying a

thing as new power in new persons of whose principles, tempers, and dispositions they have little or no experience, and in situations where those who appear the most stirring in the scene may possibly not be the real movers.

ALL these considerations, however, were below the transcendental dignity of the Revolution Society. (...)The whole of that (*a sermon from Mr. Price, MH*) publication, with the manifest design of connecting the affairs of France with those of England by drawing us into an imitation of the conduct of the National Assembly, gave me a considerable degree of uneasiness. The effect of that conduct upon the power, credit, prosperity, and tranquility of France became every day more evident. The form of constitution to be settled for its future polity became more clear. We are now in a condition to discern, with tolerable exactness, the true nature of the object held up to our imitation. If the prudence of reserve and decorum dictates silence in some circumstances, in others prudence of a higher order may justify us in speaking our thoughts. The beginnings of confusion with us in England are at present feeble enough, but, with you, we have seen an infancy still more feeble growing by moments into a strength to heap mountains upon mountains and to wage war with heaven itself. Whenever our neighbor's house is on fire, it cannot be amiss for the engines to play a little on our own. Better to be despised for too anxious apprehensions than ruined by too confident a security.

(...) It appears to me as if I were in a great crisis, not of the affairs of France alone, but of all Europe, perhaps of more than Europe. All circumstances taken together, the French revolution is the most astonishing that has hitherto happened in the world. The most wonderful things are brought about, in many instances by means the most absurd and ridiculous, in the most ridiculous modes, and apparently by the most contemptible instruments. Everything seems out of nature in this strange chaos of levity and ferocity, and of all sorts of crimes jumbled together with all sorts of follies. In viewing this monstrous tragicomic scene, the most opposite passions necessarily succeed and sometimes mix with each other in the mind: alternate contempt and indignation, alternate laughter and tears, alternate scorn and horror.

It cannot, however, be denied that to some this strange scene appeared in quite another point of view. Into them it inspired no other sentiments than those of exultation and rapture. They saw nothing in what has been done in France but a firm and temperate exertion of freedom, so consistent, on the whole, with morals and with piety as to make it deserving not only of the secular applause of dashing Machiavellian politicians, but to render it a fit theme for all the devout effusions of sacred eloquence.

(...) The cause of civil liberty and civil government gains as little as that of religion by this confusion of duties. Those who quit their proper character to assume what does not belong to them are, for the greater part, ignorant both of the character they leave and of the character they assume. Wholly unacquainted with the world in which they are so fond of meddling, and inexperienced in all its affairs on which they pronounce with so much confidence, they have nothing of politics but the passions they excite. Surely the church is a place where one day's truce ought to be allowed to the dissensions and animosities of mankind.

(...)

It is ours, as a domestic interest of some moment, seriously to consider the solidity of the only principle upon which these gentlemen acknowledge a king of Great Britain to be entitled to their allegiance.

This doctrine, as applied to the prince now on the British throne, either is nonsense and therefore neither true nor false, or it affirms a most unfounded, dangerous, illegal, and unconstitutional position. According to this spiritual doctor of politics, if his Majesty does not owe his crown to the choice of his people, he is no lawful king. Now nothing can be more untrue than that the crown of this kingdom is so held by his Majesty. Therefore, if you follow their rule, the king of Great Britain, who most certainly does not owe his high office to any form of popular election, is in no respect better than the rest of the gang of usurpers who reign, or rather rob, all over the face of this our miserable world without any sort of right or title to the allegiance of their people. The policy of this

general doctrine, so qualified, is evident enough. The propagators of this political gospel are in hopes that their abstract principle (their principle that a popular choice is necessary to the legal existence of the sovereign magistracy) would be overlooked, whilst the king of Great Britain was not affected by it. In the meantime the ears of their congregations would be gradually habituated to it, as if it were a first principle admitted without dispute. For the present it would only operate as a theory, pickled in the preserving juices of pulpit eloquence, and laid by for future use. Condo et compono quae mox depromere possim. By this policy, whilst our government is soothed with a reservation in its favor, to which it has no claim, the security which it has in common with all governments, so far as opinion is security, is taken away.

Thus these politicians proceed whilst little notice is taken of their doctrines; but when they come to be examined upon the plain meaning of their words and the direct tendency of their doctrines, then equivocations and slippery constructions come into play. When they say the king owes his crown to the choice of his people and is therefore the only lawful sovereign in the world, they will perhaps tell us they mean to say no more than that some of the king's predecessors have been called to the throne by some sort of choice, and therefore he owes his crown to the choice of his people. Thus, by a miserable subterfuge, they hope to render their proposition safe by rendering it nugatory. They are welcome to the asylum they seek for their offense, since they take refuge in their folly. For if you admit this interpretation, how does their idea of election differ from our idea of inheritance?

And how does the settlement of the crown in the Brunswick line derived from James the First come to legalize our monarchy rather than that of any of the neighboring countries? At some time or other, to be sure, all the beginners of dynasties were chosen by those who called them to govern. There is ground enough for the opinion that all the kingdoms of Europe were, at a remote period, elective, with more or fewer limitations in the objects of choice. But whatever kings might have been here or elsewhere a thousand years ago, or in whatever manner the ruling dynasties of England or France may have begun, the king of Great Britain is, at this day, king by a fixed rule of succession according to the laws of his country; and whilst the legal conditions of the compact of sovereignty are performed by him (as they are performed), he holds his crown in contempt of the choice of the Revolution Society, who have not a single vote for a king amongst them, either individually or collectively, though I make no doubt they would soon erect themselves into an electoral college if things were ripe to give effect to their claim. His Majesty's heirs and successors, each in his time and order, will come to the crown with the same contempt of their choice with which his Majesty has succeeded to that he wears.

Whatever may be the success of evasion in explaining away the gross error of fact, which supposes that his Majesty (though he holds it in concurrence with the wishes) owes his crown to the choice of his people, yet nothing can evade their full explicit declaration concerning the principle of a right in the people to choose; which right is directly maintained and tenaciously adhered to. All the oblique insinuations concerning election bottom in this proposition and are referable to it. Lest the foundation of the king's exclusive legal title should pass for a mere rant of adulatory freedom, the political divine proceeds dogmatically to assert that, by the principles of the Revolution, the people of England have acquired three fundamental rights, all which, with him, compose one system and lie together in one short sentence, namely, that we have acquired a right:

- (1) to choose our own governors.
- (2) to cashier them for misconduct.
- (3) to frame a government for ourselves.

This new and hitherto unheard-of bill of rights, though made in the name of the whole people, belongs to those gentlemen and their faction only. The body of the people of England have no share in it. They utterly disclaim it. They will resist the practical assertion of it with their lives and fortunes. They are bound to do so by the laws of their country made at the time of that very Revolution which is appealed to in favor of the fictitious rights claimed by the Society which abuses its name.

5.2 The Rights of Man, by Thomas Paine Being an Answer to Mr. Burke's Attack on the French Revolution

Dit is slechts het tweede van de zestien delen waaruit dit werk bestaat. Irrelevante stukken heb ik vervangen door (...).

(...)

We now come more particularly to the affairs of France. Mr. Burke's book has the appearance of being written as instruction to the French nation; but if I may permit myself the use of an extravagant metaphor, suited to the extravagance of the case, it is darkness attempting to illuminate light.

While I am writing this there are accidentally before me some proposals for a declaration of rights by the Marquis de la Fayette (I ask his pardon for using his former address, and do it only for distinction's sake) to the National Assembly, on the 11th of July, 1789, three days before the taking of the Bastille, and I cannot but remark with astonishment how opposite the sources are from which that gentleman and Mr. Burke draw their principles. Instead of referring to musty records and mouldy parchments to prove that the rights of the living are lost, "renounced and abdicated for ever," by those who are now no more, as Mr. Burke has done, M. de la Fayette applies to the living world, and emphatically says: "Call to mind the sentiments which nature has engraved on the heart of every citizen, and which take a new force when they are solemnly recognised by all – For a nation to love liberty, it is sufficient that she knows it; and to be free, it is sufficient that she wills it." How dry, barren, and obscure is the source from which Mr. Burke labors! and how ineffectual, though gay with flowers, are all his declamation and his arguments compared with these clear, concise, and soul-animating sentiments! Few and short as they are, they lead on to a vast field of generous and manly thinking, and do not finish, like Mr. Burke's periods, with music in the ear, and nothing in the heart.

(...)

"We have seen," says Mr. Burke, "the French rebel against a mild and lawful monarch, with more fury, outrage, and insult, than any people has been known to rise against the most illegal usurper, or the most sanguinary tyrant." This is one among a thousand other instances, in which Mr. Burke shows that he is ignorant of the springs and principles of the French Revolution.

It was not against Louis XVI. but against the despotic principles of the Government, that the nation revolted. These principles had not their origin in him, but in the original establishment, many centuries back: and they were become too deeply rooted to be removed, and the Augean stables of parasites and plunderers too abominably filthy to be cleansed by anything short of a complete and universal Revolution. When it becomes necessary to do anything, the whole heart and soul should go into the measure, or not attempt it. That crisis was then arrived, and there remained no choice but to act with determined vigor, or not to act at all. The king was known to be the friend of the nation, and this circumstance was favorable to the enterprise. Perhaps no man bred up in the style of an absolute king, ever possessed a heart so little disposed to the exercise of that species of power as the present King of France. But the principles of the Government itself still remained the same. The Monarch and the Monarchy were distinct and separate things; and it was against the established despotism of the latter, and not against the person or principles of the former, that the revolt commenced, and the Revolution has been carried.

Mr. Burke does not attend to the distinction between men and principles, and, therefore, he does not see that a revolt may take place against the despotism of the latter, while there lies no charge of despotism against the former.

The natural moderation of Louis XVI. contributed nothing to alter the hereditary despotism of the monarchy. All the tyrannies of former reigns, acted under that hereditary despotism, were still liable to be revived in the hands of a successor. It was not the respite of a reign that would satisfy France, enlightened as she was then become. A casual discontinuance of the practice of despotism,

is not a discontinuance of its principles: the former depends on the virtue of the individual who is in immediate possession of the power; the latter, on the virtue and fortitude of the nation. In the case of Charles I. and James II. of England, the revolt was against the personal despotism of the men; whereas in France, it was against the hereditary despotism of the established Government. But men who can consign over the rights of posterity for ever on the authority of a mouldy parchment, like Mr. Burke, are not qualified to judge of this Revolution. It takes in a field too vast for their views to explore, and proceeds with a mightiness of reason they cannot keep pace with.

But there are many points of view in which this Revolution may be considered. When despotism has established itself for ages in a country, as in France, it is not in the person of the king only that it resides. It has the appearance of being so in show, and in nominal authority; but it is not so in practice and in fact. It has its standard everywhere. Every office and department has its despotism, founded upon custom and usage. Every place has its Bastille, and every Bastille its despot. The original hereditary despotism resident in the person of the king, divides and sub-divides itself into a thousand shapes and forms, till at last the whole of it is acted by deputation. This was the case in France; and against this species of despotism, proceeding on through an endless labyrinth of office till the source of it is scarcely perceptible, there is no mode of redress. It strengthens itself by assuming the appearance of duty, and tyrannies under the pretence of obeying.

When a man reflects on the condition which France was in from the nature of her government, he will see other causes for revolt than those which immediately connect themselves with the person or character of Louis XVI. There were, if I may so express it, a thousand despotisms to be reformed in France, which had grown up under the hereditary despotism of the monarchy, and became so rooted as to be in a great measure independent of it. Between the Monarchy, the Parliament, and the Church there was a rivalry of despotism; besides the feudal despotism operating locally, and the ministerial despotism operating everywhere. But Mr. Burke, by considering the king as the only possible object of a revolt, speaks as if France was a village, in which everything that passed must be known to its commanding officer, and no oppression could be acted but what he could immediately control. Mr. Burke might have been in the Bastille his whole life, as well under Louis XVI. as Louis XIV., and neither the one nor the other have known that such a man as Burke existed. The despotic principles of the government were the same in both reigns, though the dispositions of the men were as remote as tyranny and benevolence.

What Mr. Burke considers as a reproach to the French Revolution (that of bringing it forward under a reign more mild than the preceding ones) is one of its highest honors. The Revolutions that have taken place in other European countries, have been excited by personal hatred. The rage was against the man, and he became the victim. But, in the instance of France we see a Revolution generated in the rational contemplation of the Rights of Man, and distinguishing from the beginning between persons and principles.

But Mr. Burke appears to have no idea of principles when he is contemplating Governments. "Ten years ago," says he, "I could have felicitated France on her having a Government, without inquiring what the nature of that Government was, or how it was administered." Is this the language of a rational man? Is it the language of a heart feeling as it ought to feel for the rights and happiness of the human race? On this ground, Mr. Burke must compliment all the Governments in the world, while the victims who suffer under them, whether sold into slavery, or tortured out of existence, are wholly forgotten. It is power, and not principles, that Mr. Burke venerates; and under this abominable depravity he is disqualified to judge between them. Thus much for his opinion as to the occasions of the French Revolution. I now proceed to other considerations.

I know a place in America called Point-no-Point, because as you proceed along the shore, gay and flowery as Mr. Burke's language, it continually recedes and presents itself at a distance before you; but when you have got as far as you can go, there is no point at all. Just thus it is with Mr. Burke's three hundred and sixty-six pages. It is therefore difficult to reply to him. But as the points he wishes to establish may be inferred from what he abuses, it is in his paradoxes that we must look for his arguments.

As to the tragic paintings by which Mr. Burke has outraged his own imagination, and seeks to work upon that of his readers, they are very well calculated for theatrical representation, where facts

are manufactured for the sake of show, and accommodated to produce, through the weakness of sympathy, a weeping effect. But Mr. Burke should recollect that he is writing history, and not plays, and that his readers will expect truth, and not the spouting rant of high-toned exclamation.

When we see a man dramatically lamenting in a publication intended to be believed that "The age of chivalry is gone! that The glory of Europe is extinguished for ever! that The unbought grace of life (if anyone knows what it is), the cheap defence of nations, the nurse of manly sentiment and heroic enterprise is gone!" and all this because the Quixot age of chivalry nonsense is gone, what opinion can we form of his judgment, or what regard can we pay to his facts? In the rhapsody of his imagination he has discovered a world of wind mills, and his sorrows are that there are no Quixots to attack them. But if the age of aristocracy, like that of chivalry, should fall (and they had originally some connection) Mr. Burke, the trumpeter of the Order, may continue his parody to the end, and finish with exclaiming: "Othello's occupation's gone!"

Notwithstanding Mr. Burke's horrid paintings, when the French Revolution is compared with the Revolutions of other countries, the astonishment will be that it is marked with so few sacrifices; but this astonishment will cease when we reflect that principles, and not persons, were the meditated objects of destruction. The mind of the nation was acted upon by a higher stimulus than what the consideration of persons could inspire, and sought a higher conquest than could be produced by the downfall of an enemy. Among the few who fell there do not appear to be any that were intentionally singled out. They all of them had their fate in the circumstances of the moment, and were not pursued with that long, cold-blooded unabated revenge which pursued the unfortunate Scotch in the affair of 1745.

Through the whole of Mr. Burke's book I do not observe that the Bastille is mentioned more than once, and that with a kind of implication as if he were sorry it was pulled down, and wished it were built up again. "We have rebuilt Newgate," says he, "and tenanted the mansion; and we have prisons almost as strong as the Bastille for those who dare to libel the queens of France." As to what a madman like the person called Lord George Gordon might say, and to whom Newgate is rather a bedlam than a prison, it is unworthy a rational consideration. It was a madman that libelled, and that is sufficient apology; and it afforded an opportunity for confining him, which was the thing that was wished for. But certain it is that Mr. Burke, who does not call himself a madman (whatever other people may do), has libelled in the most unprovoked manner, and in the grossest style of the most vulgar abuse, the whole representative authority of France, and yet Mr. Burke takes his seat in the British House of Commons! From his violence and his grief, his silence on some points and his excess on others, it is difficult not to believe that Mr. Burke is sorry, extremely sorry, that arbitrary power, the power of the Pope and the Bastille, are pulled down.

Not one glance of compassion, not one commiserating reflection that I can find throughout his book, has he bestowed on those who lingered out the most wretched of lives, a life without hope in the most miserable of prisons. It is painful to behold a man employing his talents to corrupt himself. Nature has been kinder to Mr. Burke than he is to her. He is not affected by the reality of distress touching his heart, but by the showy resemblance of it striking his imagination. He pities the plumage, but forgets the dying bird. Accustomed to kiss the aristocratical hand that hath purloined him from himself, he degenerates into a composition of art, and the genuine soul of nature forsakes him. His hero or his heroine must be a tragedy-victim expiring in show, and not the real prisoner of misery, sliding into death in the silence of a dungeon.

As Mr. Burke has passed over the whole transaction of the Bastille (and his silence is nothing in his favour), and has entertained his readers with reflections on supposed facts distorted into real falsehoods, I will give, since he has not, some account of the circumstances which preceded that transaction. They will serve to show that less mischief could scarcely have accompanied such an event when considered with the treacherous and hostile aggravations of the enemies of the Revolution.

The mind can hardly picture to itself a more tremendous scene than what the city of Paris exhibited at the time of taking the Bastille, and for two days before and after, nor perceive the possibility of its quieting so soon. At a distance this transaction has appeared only as an act of heroism standing on itself, and the close political connection it had with the Revolution is lost in the brilliancy of the

achievement. But we are to consider it as the strength of the parties brought man to man, and contending for the issue. The Bastille was to be either the prize or the prison of the assailants. The downfall of it included the idea of the downfall of despotism, and this compounded image was become as figuratively united as Bunyan's Doubting Castle and Giant Despair.

The National Assembly, before and at the time of taking the Bastille, was sitting at Versailles, twelve miles distant from Paris. About a week before the rising of the Partisans, and their taking the Bastille, it was discovered that a plot was forming, at the head of which was the Count D'Artois, the king's youngest brother, for demolishing the National Assembly, seizing its members, and thereby crushing, by a coup de main, all hopes and prospects of forming a free government. For the sake of humanity, as well as freedom, it is well this plan did not succeed. Examples are. not wanting to show how dreadfully vindictive and cruel are all old governments, when they are successful against what they call a revolt.

This plan must have been some time in contemplation; because, in order to carry it into execution, it was necessary to collect a large military force round Paris, and cut off the communication between that city and the National Assembly at Versailles. The troops destined for this service were chiefly the foreign troops in the pay of France, and who, for this particular purpose, were drawn from the distant provinces where they were then stationed. When they were collected to the amount of between twenty-five and thirty thousand, it was judged time to put the plan into execution. The ministry who were then in office, and who were friendly to the Revolution, were instantly dismissed and a new ministry formed of those who had concerted the project, among whom was Count de Broglio, and to his share was given the command of those troops. The character of this man as described to me in a letter which I communicated to Mr. Burke before he began to write his book, and from an authority which Mr. Burke well knows was good, was that of "a high-flying aristocrat, cool, and capable of every mischief."

While these matters were agitating, the National Assembly stood in the most perilous and critical situation that a body of men can be supposed to act in. They were the devoted victims, and they knew it. They had the hearts and wishes of their country on their side, but military authority they had none. The guards of Broglio surrounded the hall where the Assembly sat, ready, at the word of command, to seize their persons, as had been done the year before to the Parliament of Paris. Had the National Assembly deserted their trust, or had they exhibited signs of weakness or fear, their enemies had been encouraged and their country depressed. When the situation they stood in, the cause they were engaged in, and the crisis then ready to burst, which should determine their personal and political fate and that of their country, and probably of Europe, are taken into one view, none but a heart callous with prejudice or corrupted by dependence can avoid interesting itself in their success.

The Archbishop of Vienne was at this time President of the National Assembly- a person too old to undergo the scene that a few days or a few hours might bring forth. A man of more activity and bolder fortitude was necessary, and the National Assembly chose (under the form of a Vice-President, for the Presidency still resided in the Archbishop) M. de la Fayette; and this is the only instance of a Vice-President being chosen. It was at the moment that this storm was pending (July 11th) that a declaration of rights was brought forward by M. de la Fayette, and is the same which is alluded to earlier. It was hastily drawn up, and makes only a part of the more extensive declaration of rights agreed upon and adopted afterwards by the National Assembly. The particular reason for bringing it forward at this moment (M. de la Fayette has since informed me) was that, if the National Assembly should fall in the threatened destruction that then surrounded it, some trace of its principles might have the chance of surviving the wreck.

Everything now was drawing to a crisis. The event was freedom or slavery. On one side, an army of nearly thirty thousand men; on the other, an unarmed body of citizens – for the citizens of Paris, on whom the National Assembly must then immediately depend, were as unarmed and as undisciplined as the citizens of London are now. The French guards had given strong symptoms of their being attached to the national cause; but their numbers were small, not a tenth part of the force that Broglio commanded, and their officers were in the interest of Broglio.

5.3 General Ludd's Triumph

No more chant your old rhymes about bold Robin Hood His feats I do little admire. I'll sing the achievements of General Ludd, Now the hero of Nottinghamshire. Brave Ludd was to measures of violence unused Till his sufferings became so severe, That at last to defend his own interests he roused, And for the great fight did prepare.	<i>Stop met het zingen van je oude rijmpjes over de dappere Robin Hood Zijn eigenschappen bewonder ik weinig. Ik zing over de prestaties van General Ludd, Nu de held van Nottinghamshire. Dappere Ludd was geen gewelddadig persoon, Tot dat zijn lijden zo heftig werd, Dat hij eindelijk opstond om zijn belangen te verdedigen, En zich voorbereidde op het grote gevecht</i>
The guilty may fear but no vengeance he aims At the honest man's life or estate; His wrath is entirely confined to wide frames And to those that old prices abate. Those engines of mischief were sentenced to die By unanimous vote of the trade, And Ludd who can all opposition defy Was the grand executioner made.	<i>De schuldigen mogen bang zijn maar hij zint niet op wraak op het leven of huis van een eerlijk man; Zijn woede beperkt zich geheel tot grote machines And degenen die oude prijzen doen afnemen. Die machines der ondeugd waren veroordeeld tot de dood Bij unanieme stem van de handel, En Ludd die alle tegenstand aankan Werd benoemd tot de grote uitvoerder</i>
And when in the work he destruction employs, Himself to no method confines; By fire and by water he gets them destroyed, For the elements aid his designs. Whether guarded by soldiers along the highway, Or closely secured in a room, He shivers them up by night and by day and nothing can soften their doom.	<i>En wanneer hij zich bezighoudt met het vernielen Gebruikt hij geen speciale middelen Door vuur en water vernielt hij ze Want de natuurlijke elementen helpen zijn redenen Of ze nu bewaakt zijn door soldaten op de weg Of goed opgeborgen in een kamer Hij schrikt ze op zowel overdag als 's nachts And niets kan hun verdoemenis verzachten</i>
He may censure great Ludd's disrespect for the laws, Who ne'er for a moment reflects That foul imposition alone was the cause Which produced these unhappy effects. Let the haughty the humble no longer oppress, Then shall Ludd sheathe his conquering sword; His grievances instantly meet with redress, Then peace shall be quickly restored.	<i>Hij mag de grote Ludd's gebrek aan respect voor de wet veroordelen Hij die nooit voor één moment bezint Dat vuile oplegging alleen de reden was Die deze ongelukkige effecten produceerde Laat de hooghartige de nederige niet meer onderdrukken Dan zal Ludd zijn veroverende zwaard opbergen Zijn ongelukigheden zullen meteen genezen En de vrede zal weer terugkeren</i>
Let the wise and the great lend their aid and advice Nor e'er their assistance withdraw, Till full-fashioned work at the old-fashioned price Is established by custom and law. Then the trade when this arduous contest is o'er Shall raise in full splendour its head; And colting and cutting and squaring no more Shall deprive honest workmen of bread.	<i>Laat de wijzen en de groten hun hulp en advies bieden Noch ooit hun assistentie terugnemen Tot gewoon werk voor de ouderwetse prijs Is aangesteld in gewoonte en wet Dan zal de handel, wanneer deze heftige strijd over is, In volle glorie weer opstaan En snijden en kappen Zullen eerlijke arbeiders nooit meer hun brood ontnemen</i>

5.4 A New View of Society, by Robert Owen

Dit is slechts een gedeelte van het totale pamflet, dat vier essays omvat.

Men and Machines

Many of you have long experienced in your manufacturing operations the advantages of substantial, well-contrived, and well-executed machinery.

Experience has also show you the difference of the results between mechanism which is neat, clean, well arranged, and always in a high state of repair; and that which is allowed to be dirty, in disorder, and without the means of preventing unnecessary friction, and which therefore becomes, and works, much out of repair.

In the first case the whole economy and management are good, every operation proceeds with ease, order, and success. In the last, the reverse must follow, and dissatisfaction among all the agents and instrument interested or occupied in the general process, which cannot fail to create great loss.

If, then, due care as to the state of your inanimate machines can produce such beneficial results, what may not expected if you devote equal attention to your vital machines, which are far more wonderfully constructed?

When you shall acquire a right knowledge of these, of their curious mechanism, of their self-adjusting powers; when the proper main spring shall be applied to their various movements -- you will become conscious of their real value, and you will readily be induced to turn your thoughts more frequently from your inanimate to your living machines; and you will discover that the latter may be easily trained and directed to procure a large increase of pecuniary gain, while you may also derive from them a high and substantial satisfaction.

Will you then continue to expend large sums of money to procure the best devised mechanisms of wood, brass, or iron; to retain it in perfect repair; to provide the best substance for the prevention of unnecessary friction, and to save it from falling into premature decay? Will you also devote years of intense application to understand the connection of the various parts of these lifeless machines, to improve their effective powers, and to calculate with mathematical precision all their minute and combined movements? And when in these transactions you estimate time by minutes, and the money expended for the chance of increased gain by fractions, will you not afford some of your attention to consider whether a portion of your time and capital would not be more advantageously applied to improve your living machines? From experience which cannot deceive me, I venture to assure you, that your time and money so applied, if directed by a true knowledge of the subject, would return you, not five, ten, or fifteen percent, for your capital so expended, but often fifty, and in many cases a hundred percent.

Pauper Apprentices

It is not to be supposed that children so young could remain, with the intervals of meals, from six and the morning until seven in evening, in constant employment, on their feet within cotton mills, and afterwards acquire such proficiency in education. And so it proved; for many of then became dwarfs in body in mind, and some were deformed. Their labor throughout the day and their education at night became so irksome, that numbers of them continually ran away, and almost all looked forward with impatience and anxiety to the expiration of their apprenticeship of seven, eight, and nine years, which generally expired when they were from thirteen to fifteen years old. At this period of life, unaccustomed to provide for themselves, and unacquainted with the world, they usually went to Edinburgh or Glasgow, where boys in girls were soon assailed by the innumerable temptations which all large towns present, into which many of them fell sacrifices.

Thus Mr. Dale's (*Owens latere schoonvader, MH*) arrangements, and his kind solicitude for the comfort and happiness of these children, were rendered in their ultimate effects almost new nugatory. They were hired by him and sent to be employed, and without their labor he could not support them; but, while under his care, he did all that any individual circumstanced as he was, could do for his fellow-creatures. The error proceeded from the children being sent from the

workhouses at age much too young for employment. They ought to have been detained four years longer, and educated; and then some of the evils which followed would have been prevented.

If such be a true picture, not overcharged, of parish apprentices to our manufacturing system, under the best and most humane regulations, in what colors must it be exhibited under the worst?

Children Can be Molded

Children are, without exception, passive and wonderfully contrived compounds; which, by an accurate previous and subsequent attention, *founded on a correct knowledge of the subject*, may be formed collectively to have any human character. And although these compounds, like all the other works of nature, possess endless varieties, yet they partake of that plastic quality, which, by perseverance under judicious management, may be ultimately molded into the very image of rational wishes and desires.

In the next place, these principles cannot fail to create feelings which, without force or the production of any counteracting motive, will irresistibly lead those who possess them to make due allowance for the difference of sentiments and manners, not only among their friends and countrymen, but also among the inhabitants of every region of the earth, even including their enemies.

Whom Can My Plans Be Submitted

Not to the mere commercial character, in whose estimation to forsake the path of immediate individual gain would be to show symptoms of a disordered imagination; for the children of commerce have been trained to direct all their faculties to buy cheap and sell dear; and consequently, those who are the most expert and successful in this wise and noble art, are, in the commercial world, deemed to possess foresight and superior acquirements; while such as attempt to improve the moral habits and increase the comforts of those whom they employ, are termed wild enthusiasts.

Nor yet are they to be submitted to the mere men of the law; for these are necessarily trained to endeavor to make wrong appear right, or to involve both in a maze of intricacies, and to legalized injustice.

Nor to the mere political leaders or their partisans, for they are embarrassed by the trammels of party, which mislead their judgment, and often constrain them to sacrifice the real well-being of the community and of themselves, to an apparent but most mistaken self-interest.

Nor to those termed heroes and conquerors, or to their followers; for their minds have been trained to consider the infliction of human misery, and the commission of military murders, a glorious duty, almost beyond reward.

Nor yet to the fashionable or splendid in their appearance; for these are from infancy trained to deceive and to be deceived, to accept shadows for substances, and to live life of insincerity, and of consequent discontent and misery.

Still less are they to be exclusively submitted to the official expounders and defenders of the various opposing religious systems throughout the world; for many of these are actively engaged in propagating imaginary notions, which cannot fail to vitiate the rational powers of man, and to perpetuate his misery.

These principles, therefore, and the practical systems which they recommend, are not to be submitted to the judgment of those with been trained under, and continue in, any of these unhappy combinations of circumstances. But they are to be submitted to the dispassionate and patient investigation and decision of those individuals of every rank and class and denomination of society, who have become in some degree conscious of the errors in which they exist; who have felt the thick mental darkness by which they are surrounded; who are ardently desirous of discovering and following truth wherever it may lead; and who can perceive the inseparable connection which exists between individual and general, between private and public good!

6. Bronnenlijst

Van deze boeken en links heb ik gebruik gemaakt om informatie te vinden over de onderwerpen. Welk hoofdstuk van de boeken is gebruikt staat per deelvraag aangegeven.

Boeken:

De-La-Noy, Micheal: George IV (pocket biographies)
Gore, Catherine: Sketches of English Character
Murray, Venetia: An Elegant Madness, High Society in Regency England
Neal, R.S.: Class in English History 1680-1850
Priestley, J.B.: The Prince Of Pleasure And His Regency 1811-20

De levensstijl van de gentry *itself*

De waarde van geld:

Hfdstk. 4, *Relative Values: The Cost of Living*, blz 66-88 uit *An Elegant Madness*
<http://www.janeausten.co.uk/regencyworld/pdf/jamag29.pdf>
<http://micheleannyoung.blogspot.com/2008/08/regency-money-how-rich-is-that.html>
http://www.wisselkoers.nl/rabo/koers_converter.asp
http://nl.wikipedia.org/wiki/Pond_sterling
http://en.wikipedia.org/wiki/Pound_sterling

Kleding:

<http://www.songsmyth.com/images.html>
<http://www.rakehell.com/article.php?id=387&Title=Introduction-To-Regency-Dress>
<http://www.janeausten.co.uk/magazine/section.ihtml?id=26&step=2>
http://digitalgallery.nypl.org/nypldigital/dgkeysearchresult.cfm?trg=1&parent_id=169665&word=&=notword=&d=&c=&f=&sScope=&sLevel=&sLabel=&lword=&lfield=&num=0&imgs=12&snum=&pNum
<http://hal.ucr.edu/~cathy/reg3.html>
<http://hal.ucr.edu/~cathy/men2.html>

Tijdsbesteding:

Hfdstk. 8, *Clubs and Taverns: Gambling and Gluttony*, blz. 157 uit *An Elegant Madness*
<http://www.janeausten.co.uk/magazine/page.ihtml?pid=632&step=4>
<http://homepages.ihug.co.nz/~awoodley/regency/club.html>
<http://leahbraemel.blogspot.com/2008/03/historical-heroines-pasttimes.html>
<http://www.janeausten.co.uk/magazine/page.ihtml?pid=391&step=4>
<http://www.janeausten.co.uk/magazine/page.ihtml?pid=314&step=4>
<http://collections.tepapa.govt.nz/imagepopup.aspx?width=640&height=640&irn=80392&mode=zoo m&title=Sampler&ack=>
<http://www.rakehell.com/article.php?id=152&Title=Regency-Horses>
<http://www.google.nl/search?hl=nl&q=regency+hunting&meta=>
http://www.sarafreeze.com/Regency_Places.html

Uitgaan:

<http://www.literary-liaisons.com/article026.html>
<http://www.literary-liaisons.com/article024.html>
http://janitesonthejames.blogspot.com/2007_05_01_archive.html
<http://www.victorianbazaar.com/stationery.html>
http://en.wikipedia.org/wiki/London_season

Reizen:

<http://www.literary-liaisons.com/article033.html>
<http://staff.washington.edu/cgiacom/courses/english200/historicalbriefs/travel.html>
<http://www.factmonster.com/ipka/A0001713.html>

Spotprenten:

<http://www.pemberley.com/janeinfo/ppbrokil.html#thumbn>

<http://people.pwf.cam.ac.uk/dft21/gillray.htm>

De invloed die de Franse Revolutie heeft gehad op de levensstijl van the High Society

Korte samenvatting van de Franse Revolutie, want wat gebeurde er ook alweer?

http://nl.wikipedia.org/wiki/Franse_Revolutie

<http://slabodsky.com/causes%20of%20the%20french%20revolution.gif>

Burke en Paine: de voornaamste Britse reacties op de Franse Revolutie

http://en.wikipedia.org/wiki/Reflections_on_the_Revolution_in_France

http://en.wikipedia.org/wiki/Rights_of_Man

<http://www.ushistory.org/Paine/rights/>

http://www.constitution.org/eb/rev_fran.htm

<http://www.historyhome.co.uk/c-eight/france/impactfr.htm>

<http://www.historyguide.org/intellect/lecture14a.html>

<http://www.historyguide.org/intellect/reflections.html>

Émigrés in Engeland

Hfdstk. 1, *An Impolite Society*, blz. 7-12 uit *An Elegant Madness*

<http://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89migr%C3%A9>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Guillotine>

<http://www.blastmilk.com/decollete/guillotine/fashion/>

Veranderingen door de Industriële Revolutie

Verloop van de Industriële Revolutie

Hfdst. 3, 1813: *Pride and Prejudice*, blz. 88-96 uit *The Prince of Pleasure and his Regency*

<http://www.historyguide.org/intellect/lecture17a.html>

http://en.wikipedia.org/wiki/Industrial_revolution

http://nl.wikipedia.org/wiki/Industri%C3%ABle_revolutie

http://en.wikipedia.org/wiki/Puddling_furnace#Puddling_furnace

http://en.wikipedia.org/wiki/Textile_manufacture_during_the_Industrial_Revolution

http://en.wikipedia.org/wiki/Steam_power_during_the_Industrial_Revolution

http://wiki.answers.com/Q/In_what_ways_did_the_English_industrial_revolution_contribute_to_ideas_of_laissez_faire_and_free_trade

<http://library.thinkquest.org/C005121/data/britain2.htm>

Sociale gevolgen van de Industriële Revolutie

Hfdst. 9, 1819: *The Year of Peterloo*, blz. 233-241 uit *The Prince of Pleasure and his Regency*

<http://www.historyguide.org/intellect/newview.html>

<http://www.marxists.org/reference/subject/economics/owen/index.htm>

http://en.wikipedia.org/wiki/Industrial_revolution#Social_effects

<http://www.learningcurve.gov.uk/snapshots/snapshot13/snapshot13.htm>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Peterloo>

<http://www.chant4.co.uk/meetingground/ludd.html>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Luddites>

http://everything2.com/index.pl?node_id=600390

<http://www.learningcurve.gov.uk/snapshots/snapshot13/snapshot13.htm>

Cruikshank en Gillray:

<http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/PRcruikshank.htm>

http://en.wikipedia.org/wiki/George_Cruikshank

http://en.wikipedia.org/wiki/James_Gillray

<http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/PRgillray.htm>

7. Logboek PWS

Marloes Hoogendoorn, 6v2

Datum	Wat heb ik gedaan?	Ging het goed/opmerkingen?	Duur
Gedurende de zomervakantie	Begonnen met een beetje research, met name over levensstijl van de gentry. Het boek " <i>An Elegant Madness; High Society in Regency England</i> " gelezen.	De research heb ik puur gedaan uit interesse voor het onderwerp, omdat ik het zelf gewoon leuk vind. Het boek was erg leuk om te lezen, wel op sommige punten bruikbaar dan andere punten. Er zijn veel bronnen uit die tijd zelf in het boek te vinden en er staan ook een aantal goede spotprenten in.	7½ uur
20-08-2008	Uit het boek " <i>De geschiedenis van Engeland</i> " relevante passages opgezocht en begonnen met deze te lezen.	Het boek lijkt heel handig om een wat breder beeld van de tijd waarmee ik bezig ben te krijgen, om het wat beter te kunnen interpreteren.	1 uur
23-08-2008	Deelvragen uitgebreid, op papier gezet hoe ik aspecten precies wil gaan uitwerken.	Ik vind het vrij lastig om concreet op papier te zetten wat ik precies wil gaan uitwerken. Ik hoop dat ik het wel goed doe, en niet teveel nadruk leg op aspecten die niet waanzinnig belangrijk zijn omdat ik deze persoonlijk interessant vind, en juist bij de belangrijkste aspecten tekortschiet. Zeker lastig is het vinden van subvragen bij de Industriële revolutie.	2 uur
24-08-2008	Verder gegaan met deelvragen concretiseren, lijst gemaakt met bronnen en sites die ik ooit al eens had opgezocht.	Ik ben vandaag verder gegaan met de deelvragen uitwerken. Dit is nog steeds niet makkelijk, maar toch heb ik een aantal dingen kunnen toevoegen. Ik weet niet of ik op het goede spoor zit, maar ik hoop daar a.s. dinsdag verder mee te komen. Verder een lijstje gemaakt van alle bronnen en links en boeken die ik wil lezen/gebruiken. Nu ik ze zo op een rijtje zet, lijkt het minder dan ik had verwacht... Er zal zeker nog meer research naar goede bronnen gedaan moeten worden, aangezien alles wat ik nu heb puur informatie is en weinig laat zien van wat de personen in die tijd zelf vonden.	45 min.
10-09-2008	Begonnen met het uitwerken van deelvraag 1; De waarde van geld vandaag afgerond.	Ik had besloten dat ik deze week het werken aan mijn PWS echt wilde opstarten, en vandaag ben ik dan uiteindelijk begonnen! Er gaat veel meer werk inzitten dan ik had gedacht; ik begon met de gedachte, dat ik alle 'bezittelijke aspecten' vandaag wel zou redden. Na 1 uur werd dat beperkt tot de waarde van geld en de kleding. Uiteindelijk heb ik, na 4 uur werk, alleen de waarde van geld helemaal uit kunnen werken,	4 uur

		omdat ik dat echt grondig wilde doen. Ik ben mijn opgezochte bronnen nog eens langs gegaan en heb het hoofdstuk over geld in <i>An Elegant Madness</i> nog eens goed doorgelezen voor informatie. Daarna heb ik het voor mezelf op papier gezet. Het was een behoorlijke klus, maar ik ben blij dat ik dit nu netjes op papier heb kunnen zetten; ik ben er wel tevreden over. Ik vrees wel voor de tijd die in het uitwerken zal gaan zitten; voor een echt grondig onderzoek zal ik dus meer tijd moeten uittrekken dan ik eerst had verwacht. Ik ben blij dat ik daar vandaag achterkwam, en niet als het te laat is!	
14-09-2008	Naar de Slegte geweest om te kijken voor boeken.	Hoewel er veel droge informatie beschikbaar is over de prachtige levensstijl van de Regency, is het gebrek aan bronnen schrijnend. Mijn vader kwam met het idee om samen naar de Slegte in Amsterdam te gaan. Dat is een enorme boekwinkel met ook veel tweedehands boeken. Ik heb er heel veel aangehad; ik heb 5 boeken gekocht waarvan ik hoop dat ik ze goed kan gebruiken. De (auto)biografieën die ik zocht waren er echter niet zo veel; ik heb er alleen één van de Prince Regent (George IV) gevonden. De vraag is of ik daar wat aan heb. Ik hoop van wel!	2½ uur
22-09-2008	De inleiding geschreven, de kleding van de mannen afgerond.	Er gaat zó veel tijd zitten in het uitwerken. Al mijn bronnen zijn (natuurlijk) in het Engels. Nederlandse sites over de <i>Regency</i> bestaan simpelweg niet. Hoewel ik totaal geen problemen heb met Engels lezen en begrijpen, gaat er wel veel tijd zitten in de overschakeling van Engels lezen naar Nederlands schrijven; veel Nederlandse zinnen komen dan in Engelse zinsopbouw op papier. De inleiding had ik wel meteen op papier. Het verschil tussen voorwoord en inleiding was me eerst niet duidelijk, maar nu blijkt dat dat verschil er ook niet echt is, kreeg ik makkelijk mijn motivatie etc. op papier. De kleding van de mannen was goed zoeken en heb ik na een tijdje werken ook ingekort naar een paar kleinere kopjes. Paardrijdkleding kon ik bijvoorbeeld al afschrijven; het zou hetzelfde zijn als men zich nu iedere keer ging omkleden voor hij ging fietsen of in de auto ging zitten, dus er was niet echt iets als een speciale paardrijdoutfit! Mannen konden zich wel omkleden ná het rijden, als ze erg vies waren geworden.	4 uur

29-09-2008	De kleding voor de vrouw afgerond.	Er zijn écht zoveel verschillende kledingstukken voor een welgestelde dame in die tijd! Je zou je de hele dag kunnen omkleden voor iedere gelegenheid. Als ik hier zo diep op in zou gaan als ik zou willen (dit is wel mijn grootste interesse binnen het onderwerp Regency) kan ik wel een heel PWS over alleen de kleding schrijven! Dat is niet de bedoeling. Daarom heb ik ook hier wat soorten kleding er tussenuit gehaald. Anders is de kans dat het zwaartepunt teveel op de kleding gaat liggen, en dat is niet relevant voor mijn onderzoeksvraag. Jammer vind ik het wel.	3 uur
13-10-2008	Logboek flink bijgewerkt, bijgeschaafd aan de hoofdstukindeling.	Het is schandalig lang geleden sinds ik echt wat aan mijn PWS gedaan heb, en alsnog zal er vandaag niets substantieels gebeuren. Naast school komt ook nog mijn bijbaantje en al het andere huiswerk bovenop mijn dak. De eerste weken liet ik steeds wat huiswerk schieten zodat ik weg kon voor mijn PWS (zoals die zondag in de Slegte), of wat kon uitwerken. Dit begint nu echter zijn tol te eisen; ik loop op twee vakken, aardrijkskunde en biologie, behoorlijk achter en dat moet ook bijgewerkt worden. De tijd die ik vroeger extra in die vakken stopte, gaat nu in mijn PWS zitten. Naast alle beslommeringen rond school komt er dan ook nog de verhuizing bij, waar we als gezin druk mee bezig zijn. We willen voor de herfstvakantie over (i.v.m. Toetsweek 1), dus zijn dagen gereserveerd voor spullen uitzoeken en klussen in het nieuwe huis. Ik snap niet hoe andere leerlingen zo consequent aan hun PWS kunnen werken en zo goed volgens hun planning werken; bij mij is de drempel heel hoog om weer te beginnen, als ik eens tijd heb weten vrij te maken, en duurt het heel lang voor ik echt iets op papier kan zetten. Ik hoop dat ik in de herfstvakantie een beetje tot rust kan komen, zodat ik de boeken kan doorwerken en ook echt in alle rust een aantal dagen kan gaan schrijven aan het PWS. Het lichtje is in ieder geval vandaag een beetje uit. Hoe ik dit moet gaan bolwerken weet ik nu ook even niet meer. Voor mijn gevoel loopt alles nogal in de soep.	½ uur
17-10-2008	Op internet gesurft naar spotprenten uit de Regency.	Jawel, ik heb ze eindelijk gevonden! Ik was al een tijdje op zoek naar spotprenten uit de Regency, omdat ik er een aantal	1 uur

		in <i>An Elegant Madness</i> had gezien en deze waarschijnlijk wel bruikbaar zijn. Vandaag had ik een tussenuur en ben ik achter de computer gaan zitten en gewoon een beetje gaan surfen. Zo kwam ik uit op <i>the Republic of Pemberley</i> , waar een paar hele mooie authentieke modeplaten en dus ook spotprenten staan. Vermoedelijk vervang ik een aantal plaatjes uit de kledinghoofdstukken wel door plaatjes van deze site. Heel fijn!	
27-10-2008	Begin gemaakt met tijdsbestedingen uitwerken, alvast wat sites opgezocht.	Het klinkt bijna als de smoes van het jaar, maar mijn PWS boeken zitten nog in de onderste verhuisdoos die op dit moment opgeslagen staat, waarin de informatie staat die ik nodig heb! Ik heb een paar dingetjes op internet gevonden en ik graaf in mijn geheugen, maar kan dit nog niet gedetailleerd uitwerken! Wel heb ik alvast wat extra sites over de Regency opgezocht die ik kan gebruiken, dan is dat maar alvast gebeurd!	2 uur
5-11-2008	Relevant hoofdstuk uit <i>Class in English History</i> uitgewerkt.	Ik heb het hoofdstuk over begin 19e eeuw helemaal doorgelezen en gemarkeerd wat ik zou kunnen gebruiken. Het boek gaat echter eerder over wat geschiedkundigen zeggen over de 19 ^e eeuw, dan wat er gebeurde. Het is wel interessant en misschien kan ik het later gebruiken, maar op dit moment kan ik nog niet met zekerheid zeggen waarvoor.	2 uur
9-11-2008	Tijdsbestedingen verder uitgewerkt.	Tijdsbestedingen heb ik nog niet helemaal af, maar ben zeker een stuk verder gekomen. Ik moet nu wel aan de slag, wil ik donderdag wat substantieels inleveren! Ik heb in ieder geval eindelijk mijn PWS-boeken weer bij de hand waardoor ik meer informatie bij de hand heb.	1½ uur
10-11-2008	Tijdsbestedingen afgemaakt.	Eindelijk tijdsbestedingen afgemaakt! Hoewel je de 4,5 uur werk er niet vanaf ziet, was een groot gedeelte van die tijd het doorlezen van informatie en dat begrijpen. Ik denk dat ik alles in een uurtje wel op papier had, alleen 3,5 uur nodig had om alles te begrijpen (alles is immers in het Engels en deze teksten waren voor de verandering best moeilijk!). Ik heb besloten om weer wat hoofdstukjes in te korten; ik heb bij de tijdsbesteding van de dames het musiceren achterwege gelaten, omdat daar simpelweg niet zoveel over te vertellen	4½ uur

		is, en de kaartspellen ook geschrapt. Ik denk namelijk niet dat dat veel toevoegt aan mijn PWS. Anders werd het kopje 'tijdsbestedingen' ook te groot.	
11-11-2008	'Uitgaan' en 'huizen' helemaal uitgewerkt.	<p>Vandaag schoot ik lekker op en heb ik twee kopjes uit kunnen werken. Ik moet wel zeggen dat met de deadline van donderdag in mijn hoofd ik mezelf nu wel aan het werk móest zetten. Ik wil gewoon afhebben wat er is afgesproken, want dat was al minder dan ik had gehoopt in te leveren. Nog meer werk uitstellen heeft ook geen zin, want dan kom ik in januari in de problemen.</p> <p>Over het kopje 'uitgaan' heb ik weinig te melden, dat was goed te doen. Ik heb het alleen wel anders ingedeeld, wat ik, nu ik mijn logboek weer een beetje doorlees, de laatste tijd wel erg vaak doe! Ik heb het 'op visite gaan' hernoemt naar 'overdag', dit was wel zo makkelijk. Bovendien heb ik de kopjes 'coming out' en 'gepresenteerd worden aan het hof' laten vallen onder '<i>the London Season</i>', omdat nu bleek dat de coming out's en presentaties binnen dat seizoen plaatsvonden. Deze indeling leek me dus efficiënter.</p> <p>Onder het kopje 'huizen' zit ik te twijfelen of ik wel wat zal schrijven over de bedienden. Het was waar dat ieder rijk gezin in ieder geval een paar bedienden had, maar is het dan niet genoeg om te zeggen 'ja, ze hadden bedienden'? Is het nodig om alle soorten bedienden en hun loon helemaal uit te werken?</p>	4 uur
12-11-2008	Reizen voor een gedeelte afgemaakt	Dit wordt het zoveelste kopje waarin ik me moet verontschuldigen omdat ik wéér niet de afspraken nakom. Ik schaam me er echt diep voor! Het is nu 20.30 en ik zit al vanaf 16.00 vanmiddag aan m'n pws en het resultaat is een hoop vooronderzoek en één kantje uitwerking. Hoewel het vandaag niet echt wilde lukken, moet hier op de lange termijn echt iets veranderen. Het lijkt wel alsof ik sinds ik in 6v zit mijn gevoel voor planning ben verloren; alles gaat zoveel moeilijker. Mijn hoofd loopt om, ik vergeet dingen, ik heb veel meer tijd nodig om dingen te begrijpen. Dit is niet alleen zo bij mijn PWS, maar ik kom het bij meer vakken en mijn bijbaantje ook tegen. Ik snap niet waarom dat pas na 5 jaar op	4½ uur

		<p>komt zetten!</p> <p>Ook nu heb ik dus niet afgekregen wat ik heb gepland en beloofd en daar voel ik me ongemakkelijk bij. Bij het kopje reizen-vervoer kwamen een hoop Engelse termen voorbij en was het moeilijk te bedenken hoe ik dit verwoorden moest. Dat is nog steeds geen excuus voor het slechte werken, maar ik weet ook niet waar het vandaan komt. Ik begin, en opeens is het etenstijd, en vervolgens is het opeens half negen! Ik weet het inmiddels ook niet meer. Als dit nog twee maanden zo doorgaat hang ik.</p>	
28-12-2008	Alles gestructureerd, begin gemaakt met deelvraag 2	<p>Na een behoorlijk drukke periode forceer ik mezelf vandaag toch maar om weer een begin te maken met m'n PWS. Vandaag heb ik alle kopjes die ik heb geschreven in één bestand gezet. Dit waren eerst allemaal losse bestandjes, uit angst dat ik alles kwijt zou zijn als het in één bestand zou zitten. Het is echter enorm verwarrend (met meer dan tien losse bestanden raak je snel het overzicht kwijt) en daarom heb ik ze dus samengevoegd. Bovendien ben ik na gaan denken over een goede verdeling van deze kopjes en heb de hoofdstukindeling wat gestructureerd. Ik heb activiteiten zoals reizen maar weggelaten omdat anders de eerste deelvraag heel erg lang zou gaan worden en dat eigenlijk niet de bedoeling is. Daarnaast heb ik alle deelvragen, die ook daadwerkelijk beschreven waren als vragen, herschreven tot gewone titels. Hier heb ik het al een keer over gehad met meneer Huijboom en het staat inderdaad mooier.</p>	2½ uur
11-1-2009	<i>Korte samenvatting van de Franse Revolutie, want wat gebeurde er ook alweer?</i> Geschreven, informatie toegevoegd, deelvraag opnieuw gedefinieerd. Flink wat onderzoek gedaan.	<p>Ik ben na gaan denken over hoe het nu verder moet. Nu we in de geschiedenislessen bezig zijn met de Coalitieoorlogen van Frankrijk met onder andere Engeland, begin ik te twijfelen of ik daar ook een stukje over zal schrijven, als ik daar nog tijd voor heb. Die tijd had immers ook veel invloed op het Engelse volk in de Regency.</p> <p>Wat ik heb uitgewerkt vandaag ging verder goed. Ik stuitte tijdens het zoeken naar informatie op twee personen in Engeland met beiden een ander standpunt over de FR. Hun standpunten stop ik dus ook in m'n PWS, perfect! 4½ uur lijkt lang, maar als je bedenkt dat een groot gedeelte daarvan</p>	4½ uur

		opging aan inlezen en onderzoeken, valt het nog wel mee.	
23-1-2009	De gehele deelvraag over de Franse revolutie afgemaakt en mijn onderzoeksvraag herzien. Beginnetje gemaakt met voorkant.	Met de hete adem van de deadline in mijn nek ben ik nu echt keihard bezig met het afmaken van mijn PWS. Na een aantal slapeloze nachten tijdens de toetsweek heb ik een heel schema gemaakt waarmee ik de deadline van 29 januari als het goed is haal. Het is wel ontzettend stressvol! Vandaag heb ik de hele Franse Revolutie afgerond, en al schrijvende ben ik na gaan denken over mijn onderzoeksvraag. Deze focuste tot nu toe alleen echt op de IR en niet echt op de FR, terwijl dat nu toch ook een aardig stukje is geworden. Daarom besloot ik meneer Huijboom te mailen en die vond het goed als ik mijn onderzoeksvraag zo aanpaste dat ik de FR er ook meer bij betrek. Ik moet toegeven dat dit me ook een goede boost in de rug heeft gegeven! Er hangt nu nog steeds wel een deel, maar niet alles meer af van de deelvraag over de IR. Ja, vandaag ging goed, ik had echt inspiratie. Of dat door de druk komt of omdat ik gewoon een helder moment had, laat ik nu even in het midden.	7 uur
25-1-2009	Begonnen met de deelvraag Industriële Revolutie	Dit is de grotere uitdaging van mijn PWS, want van de Industriële Revolutie is mijn voorkennis klein. De andere twee deelvragen (de levensstijl en FR) interesseerden me in zo'n mate dat ik daar zelf al behoorlijk wat over wist. De IR heeft die luxe niet en het is dan naar mijn mening ook het minst interessante gedeelte van mijn PWS. Helaas is er vandaag niet veel tijd om echt flink te PWS'en, want mijn zusje is jarig! Bovendien slokt de IR dus veel meer tijd voor onderzoek op dan de andere deelvraag. Ik heb er nog steeds vertrouwen in dat ik de deadline gewoon ga halen, maar de hoeveelheid onderzoek is wel een lelijke streep door de rekening. Gelukkig is er aan informatie en bronnen geen gebrek!	2 uur
26-1-2009	Tijdens school: onderzoek gedaan. Na school: Verloop van de Industriële Revolutie uitgewerkt. Paginanummering toegevoegd, inhoudsopgave alvast gemaakt.	Ik had geluk dat ik vandaag een tussenuurtje had waarin ik lekker in stilte literatuur kon doornemen. Zodra ik thuiskwam kon ik dat dan mooi uitwerken. Ik merk wel hoe moeilijk het is om in de stroom van uitvindingen een rode draad te vinden om het mooi in een verhaal uit te leggen. Bovendien verschillen jaartallen per bron nogal; is de Waterframe nu in 1762 of 1769	1 uur + 4 uur = 5 uur

		uitgevonden? Door dat soort triviale feitjes (die ik van mezelf gewoon goed moet hebben) ga ik nutteloos surfen. Toch hoop ik dat het einde gewoon op tijd in zicht komt, ik ben nog niet helemaal de hoop kwijt dat het gewoon gaat lukken.	
27-1-2009	De deelvraag over de Industriële Revolutie afgemaakt, de conclusie geschreven.	Ik kan het haast niet geloven, maar mijn PWS is AF! Ik heb keihard gebikkeld, voor 7½ uur met alleen pauze om te eten, maar dan is het nu ook gewoon klaar! Ik ben blij dat ik er nu vanaf ben en ook tevreden met de toevoeging van Robert Owen die ik op het laatste moment maakte. Ik ben blij met die toevoeging, want wat hij schreef was best interessant. Voor de rest had ik eigenlijk weinig problemen, het vloede wel lekker uit mijn vingers. Het is een heerlijk gevoel dat het gewoon klaar is nu.	7½ uur

Totaal aantal uren: **73 uur en 15 minuten**